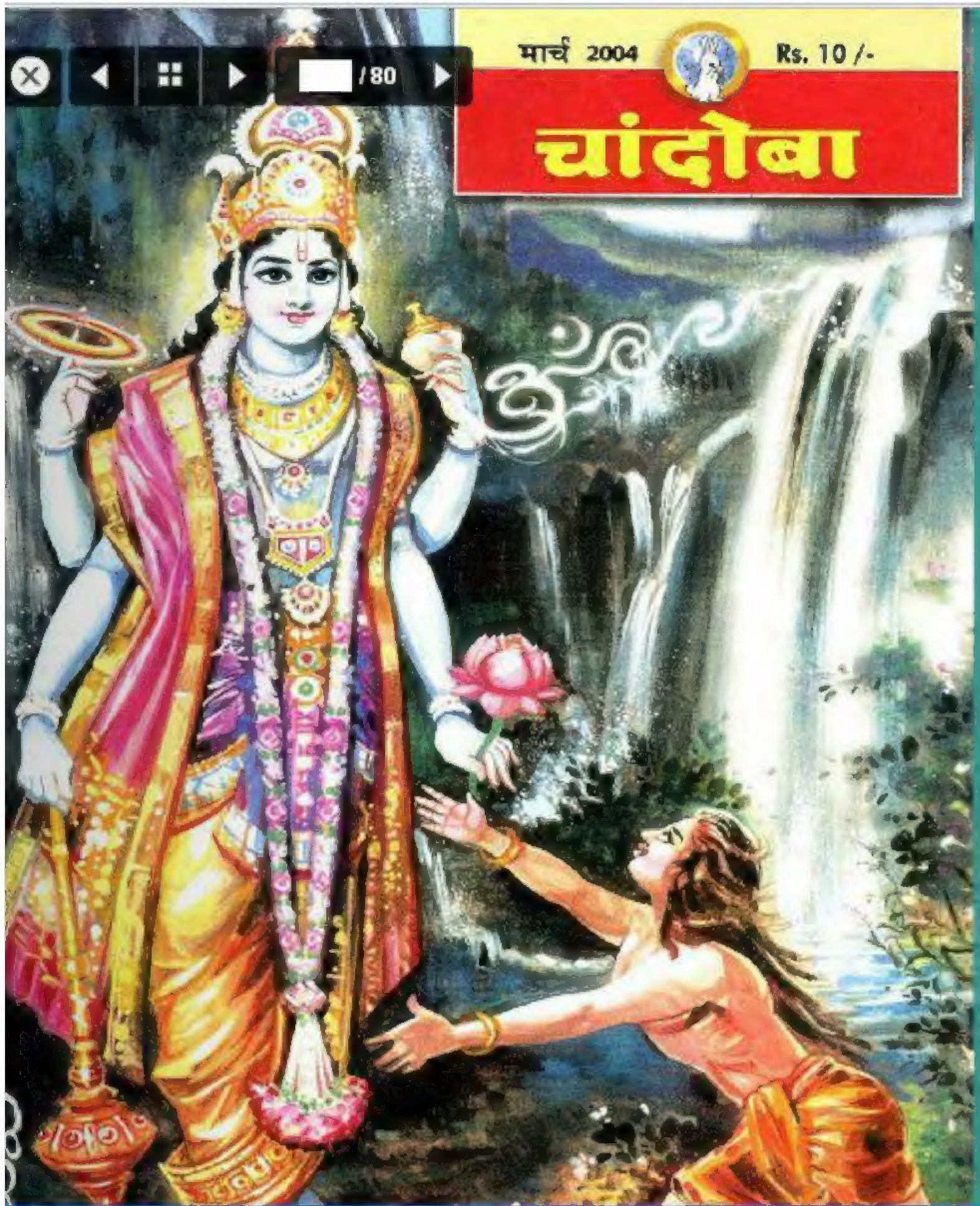


मार्च 2004



Rs. 10 /-

चांदोबा



Statement about Ownership of
(CHANDAMAMA) (Magazine)
Rule 8 (Form V), Newspaper
(Control) Rules, 1956

1. Place of Publication
82 Defence Officers Colony
Ekkamuthangal, Chennai-600 097
2. Periodicity of Publication
MONTHLY
1st of each calendar month
3. Printer's Name
B. VISWANATHA REDDI
Nationality
INDIAN
Address
82 Defence Officers Colony
Ekkamuthangal, Chennai-600 097
4. Publisher's Name
B. VISWANATHA REDDI
Nationality
INDIAN
Address
82 Defence Officers Colony
Ekkamuthangal, Chennai-600 097
5. Editor's Name
B. VISWANATHA REDDI
(Viswanath)
Nationality
INDIAN
Address
82 Defence Officers Colony
Ekkamuthangal, Chennai-600 097
6. Name and Address of Individuals
who own the paper
Chandamama India Ltd.
Board of Directors:
1. U. Sudhe Kumar
2. Vinod Sathi
3. B. Viswanatha Reddi
82 Defence Officers Colony
Ekkamuthangal, Chennai-600 097
7. B. Viswanatha Reddi, as hereby
declares that the particulars given
above are true to the best of my
knowledge and belief.

(Sd/-) B. VISWANATHA REDDI
PUBLISHER



THE ONE-STOP COMPLETE FUN AND ACTIVITY MAGAZINE.

Mail the form below along with the remittance to: Subscription division,
Chandamama India Limited, 82 Defence Officers' Colony,
Ekkamuthangal, Chennai - 600 097.

SUBSCRIPTION FORM

Please enrol me as a subscriber of Junior Chandamama.
I give below the required particulars:

Name:

Address:

PIN Code:

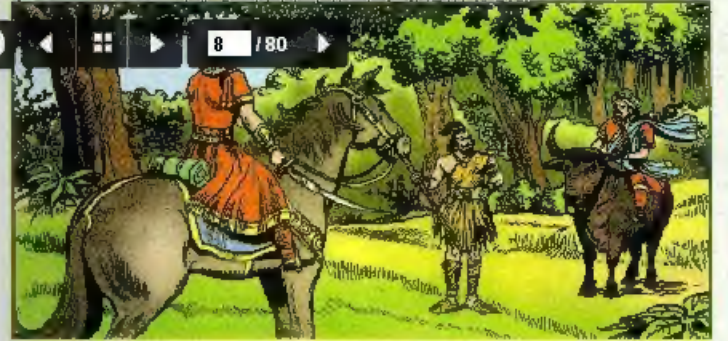
I am remitting the amount of Rs. 120/- for 12 issues by Money
Order/Demand Draft/Cheque No.

OR, I am remitting the amount of Rs. 120/- by Bank branch drawn in favour of Chandamama India Ltd.,
escashable at Chennai (outstation cheque to include Rs. 25/-
towards Bank Commission).

Place:

Date:

Signature



अस्वल्या मांत्रिक

4

(थिज्जेच्याच्या पाठीमागून येणाऱ्या अस्वल्या मांत्रिकाने कालीवर्माच्या घाडसाचे कौतुक केले. त्यावेळेला राजा जितकेतूचा मंत्री तिथे पोहोचला. मांत्रिकाने त्याला भावजन्य आणि परेकरी वधिकाच्या डेड्यावर त्याला बसवून राजधानीच्या दिशेने जाण्याची सवार्ना आज्ञा केली. ते न आश्वरून कालीवर्मानी मांत्रिकाविरुद्ध तलवार उपसली. त्यानंतर...)

कालीवर्मामे झेलणे ऐकून मांत्रिक क्षणभर स्तब्ध झाला. जीवगुप्त पंच्चाखेरिज नाकी सर्जजण घोड्यावर होते. रेड्याला हांकजत जीवगुप्त कालीवर्मजिवळ जाऊं लागला. पण अस्वल्या मांत्रिकाने त्याला फठोर स्वरांत विचारले, "अहो मंत्रीमहाशय, सांगा, आता तुमची कोणती योजना आहे? तुम्ही कालीवर्माला माझ्याविरुद्ध चिथावता आहात का?"

हा प्रश्न ऐकून जीवगुप्त घ्यापला. नंतर जरा

समोरून घेत, शांत स्वरांत तो म्हणाला, "महापज, आपली चुकीची समजूत होते आहे. या तरुणाला मी सांगणार होतो की आपल्यासारख्या महा-मांत्रिकाच्या आज्ञेचे पालन काणे हे नेहमीच हितावह असते."

हे ऐकून मांत्रिक हसून म्हणाला, "ज्याच्या विषयी तुम्ही बोलता आहात, तोच तुम्हाला संगळ्यांना आज्ञा देणार आहे. सावध राहा!"

आणि तालवार उपसून भेदक नजरने पाहणाऱ्या

- चांदोबा -



कालीवर्माला तो म्हणाला, "कालीवर्मा, अशी धाई करू नकोस. तुला अबून पुरेसा अनुभव नाही. या परिस्थितीत आपण दोघे जर मित्र मार्गांनी जाऊ लागलो तर काम होईल, त्याची कल्पना तुला आहे का?"

"त्याचा विचार मी कराला कदा? तुम्ही पुन्हा धवधव्याच्या मागच्या गुडेत निवून जाल, आणि मी माझ्या गावी परत जाऊन शेती करायला लागेन आणि अगदी आनंदाने राहीन." कालीवर्माने उत्तर दिले.

"अरेच्या! तू जितका हिंपतवान आहेस, तितकाच मोळाही आहेस रे!"

असं म्हणून अस्वल्या मांत्रिकाने जीवगुप्ताला विचारले, "अहो, मंत्री महाशय, खरंखर सांगून टाक की कालीवर्माला पकडण्यासाठी किती सैनिक पाठवावेत म्हणून राजाचा सांगणार आहात? तुमच्या मनांत काय चाललय ते मी

ओळखतो. जर तुम्ही खोटं सांगितलं तर या झाडासारखंच तुमचंही भस्म मी करून टाकीन." असं म्हणत मांत्रिकाने आपला मंत्रबंड वर उचलला.

जीवगुप्ताने शरधर कांपतच उत्तर दिले, "आपण माझे विचार जाणताच, मी महाराज जितकेतूंच अन्न खातो, म्हणून त्यांचे हित जपण्यासाठी कालीवर्माचा बंध करावा असा खट्टा मला घायलाच हवा; नाही का? एका मंत्र्याच्या दृष्टीने हे माझे कर्तव्यच आहे."

त्यानर अस्वल्या मांत्रिकाने आपला बंड जमिनीवर जोराने आपटला नि म्हटले, "कालीवर्मा, तू ऐकतो आहेस ना? आता चंद्रशिला नगरीत तुला राहणे सुरक्षित नाही."

हे ऐकल्यानंतर कालीवर्माला खऱ्या बस्तु-स्थितीची कल्पना आली. "मोठे सैन्य असणाऱ्या जितकेतू राजाशी एकट्याने किंवा मूठभर साथी-दारांच्या मदतीने सामना देणे अशक्य आहे. आता आपल्यासमोर केवळ दोनच मार्ग आहेत - जितकेतूच्या गादीवर बसणे आणि ते जर जमलं नाही तर हा देश सोडून सरळ पळून जाणे..."

असा विचार करीत कालीवर्माने तत्तवार म्याल केले व त्याने मांत्रिकाला म्हटले, "गुरू: आपले म्हणणे खरे आहे. माझं हित अनहित माझ्यापेक्षा मला सांभाळून माझं पालन पोषण करणाऱ्या बतभद्र या सेवकास आणि आपल्यालाच माहीत आहे. आता सांगा, मला कोणती आज्ञा आहे?"

कालीवर्माच्या खांद्याला आपल्या मंत्रबंडाने स्पर्श करीत अस्वल्या मांत्रिक म्हणाला, "कालीवर्मा, तुझ्या भाग्यदेवतेनेच मला गुरू

म्हणून स्वीकारण्याची प्रेरणा तुला दिली आहे. शाबास! मी तुला अज्ञा नव्हे, सह्या देतो आहे. आता आपण राजधानीकडे जातो आहोत. राजा जितकेतूचा अहंकार किती आहे, ते तरी वपू या!"

नंतर तो मंत्र्याला म्हणाला, "अहो मंत्रीमहाशय, आता मी तुमच्या रेड्यावा बसणार आहे, तुम्ही रेड्याच्या नाकांतली वेसण हातांत धरा नि आम्हाला मार्ग दाखवा."

जीवगुप्त निमृष्टपणे रेड्यावरून खाली उतरला आणि त्याने वेसण हातांत पकडली.

अस्वल्या मांत्रिकाने आपला मंत्रबंड उचलून त्या रेड्याच्या खोल्यावर टेकवला व म्हटले, "अरे माझ्या कि करा! भुद्र मानवाच्या हातांत पडल्यामुळे आपली जन्मजात अद्भुत शक्ती हळूहळू जाईल, अशी तू चिंता करतो आहेस का? तसं काहीही नाही. ऐको जमिनीवरून एकदोन गज उंचीवर एक उडी मार आणि हलेंत थोडा वेळ उडत उडत नगराच्या दिशेने जरा चल पाहू!"

दुसऱ्याच क्षणी त्या रेड्याच्या नाकपुडवा फुरफुरल्या; आणि नाकातून धुससारखा रवास जोराने बाहेर पडला. डोके वर करून तो मोठ्याने हंबरला आणि झेप घेऊन हवेत उडायला लागला, व नगराच्या दिशेने जाऊ लागला. साहजिकच जीवगुप्ताच्या हातांतून वेसणीची दोरी सुटली आणि जीवगुप्त घडपडत त्या रेड्याच्या मागून पळत सुटला.

थोड्या अंतरावर जाऊन अस्वल्या मांत्रिकाने लक्षा जमिनीवर आणला. मंत्र्याने धावत येऊन पुन्हा रेड्याची वेसण हातांत घेतली. पाठीमागून

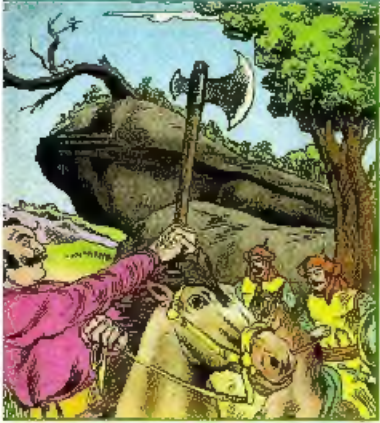


वेसणान्यांकडे पाहत मांत्रिक म्हणाला, "बधता आहात ना? महामंत्र्याची काय बशा सालीच ते? जितकेतू राजावाही मी अशीच शिक्षा करणार आहे."

हे दृश्य पाहून कालीवर्मा मांत्रिकाजवळ जाऊन त्याला म्हणाला, "मी आपल्याला माझा गुरू मानतो. परंतु माझ्या इच्छेविरुद्ध असणारी प्रत्येक आज्ञा मी पाळीनच, असं मात्र समजू नका. दुष्ट जितकेतूला तुम्ही खरोखरच अशी शिक्षा देणार आहात का?"

"एकदा गुरूने शिष्य यत्करला, कीं आपल्या शिष्याचे हित असेल अशाच आज्ञा गुरू नेहमी देतात. आता हे सांग, कीं तुला जितकेतूच्या गादीवर बसायचे आहे का?" कालीवर्माच्या चेहऱ्यावरचे भाव निरखत अस्वल्या मांत्रिकाने विचारले.

"मला, त्याचं मुळीच आकर्षण नाही. मला



इतकच हवय की राजाने निरपराधी लोकांना शिरच्छेदाची शिक्षा देणे बंद करावे."

"कालीवर्मा, मी प्रयत्न करून बघतो, जे लोक जन्मजात चारसाहकाने गादीवर बसतात, त्यांच्या मनोधारणेत कधी चटकन बदल होत नाही. काय हो मंत्रीबुवा? मी बोलतोय ते बरोबर आहे ना?" अस्वत्था मांत्रिकाने विचारले.

"महामांत्रिका! आपण अगदी ठीक बोलतात!" जीवगुप्ताने मांत्रिकाच्या बोलण्याला दुजोरा दिला.

त्यानंतर नगराच्या दिशेने कांही अंतरापर्यंत ते सर्वजण गेले. दोन घोडेस्वार वेगाने त्यांच्यासमोर आले आणि खांना थांबवून त्यांनी विचारले, "शेमी वस्त्रे आणि सुवर्णकुंडले धरण केलेल्या ज्येष्ठींना हेडचापर बसलेल्या सैन्याशाच्यापुढे कां चालवत आहात? काळ्या वस्त्रांत एखादे भूत दिसावे तशा माणसाला

घोड्यावर बसवले आहे वाटतं? तुम्ही सारे आहात तरी कोण?"

कालीवर्मा त्याचा प्रत्युत्तर करणार, त्यापूर्वीच अस्वत्था मांत्रिक मोठ्याने वृंशला आणि म्हणाला, "तुम्ही जितकेतू राजाचे सैनिक नाहीत, म्हणून तुम्ही आम्हाला ओळखलेलं नाहीत, खरं म्हणजे आम्ही कोण आहोत हे आम्हीच विसरून गेलो आहोत. ते आठवून बघण्यासाठीच तर आम्ही दूरवर दिसवणाऱ्या त्या नगराकडे निघालो आहोत."

"चेष्टा दिंगड राहू दे बापूला! आम्ही उदयगिरिचा राजा दुर्मुख यांचे सैनिक आहोत. आता आम्ही शिरसवनाकडे जाऊन पलत जातो आहोत. तिथे आम्हाला कालीवर्मा कुठेही दिसला नाही. त्याचे प्रेतही दिसले नाही. राजा कितकेतूने आम्हाला दिलेल्या वचनाचा भंग केला आहे, म्हणून आमचे महाराज आता सैन्यासह येऊन या राज्यावर आक्रमण करणार आहेत." दुर्मुख राजाच्या सैनिकांनी सांगितले.

"ह्या सैन्या गोष्टी तुम्ही आम्हाला कशासाठी सांगता आहात? तुम्ही आपला रस्ता दुथरा पाहू!" मांत्रिकाने समजवून म्हटले.

तितक्यांत दुर्मुखच्या घोडेदळापैकीं एका स्वाराने बंधिकाच्याकडे आग्रचयाने बघितले व तो मोठ्याने ट्वाळखोर स्वरात हंस्त म्हणाला, "अरे भाऊ! तुला तर मी मुळीच ओळखलेले नाही. तू शिरसवनांत राहणारा बंधिक आहेस ना?"

वांतओठ खात व परशू उचालून बंधिक जोराने म्हणाला, "अरे धर्मेडखोरा! मी कोण आहे हे ठाऊक असूनदेखील तू माझी रिंगल करतो

आहेस? घोड्यावर मागे असलेले प्रेत दिसतंय ना तुला? त्याचं डोकं कसं उलट्या वाजूला आहे? तुम्हीही तीच गत होईल, समजलं?"

हे उत्तर ऐकून कालीवर्मालाही स्फुरण चढवे, आपला घोडा बंधिकाजवळ नेऊन त्याने आपल्या तलवारीने बंधिकाच्या खांद्यावर धोपटत्यासारखे करून म्हटले, "बंधिका! तू जशास तसे उभर दिलेस! दुर्मुखाचे हे सैनिक हाती सांपडलेच आहेत; त्यांचीही डोकी उडवणार आहेस का?"

"ही सारी अस्वत्था मांत्रिकाची कृपा आहे. त्यांनी आज्ञा केली तर हे काम करायला मला मारच आवडेल."

गेले दोन तीन आठवडे माझ्या परगुलाही रक्ताची थार चाखामला मिळालेली नाही." बंधिकाने उत्तर दिले.

तांच दुर्मुखाच्या घोडेस्वारापैकीं एकाने आपल्या घोड्याला धोपटत म्हटले, "हे कुणीतरी नरभक्षक दिसताहेत. माणसाचा वध करून त्याचे प्रेत उलट्या दिशेला बांधून ते नगरांत घेऊन चाललेले आहेत."

अस्वत्था मांत्रिकाने त्या घोडेस्वारांकडे बघत कालीवर्माला ओरखून म्हटले, "कालीवर्मा! यांच्या गप्पागोष्टी आपण किती वेळ ऐकत बसणार आहीत?"

कालीवर्माने क्षणाधातच आपली तलवार उपसली आणि म्हटले, "अरे दुर्मुखाच्या सेवकांनो! तुम्ही निमटपणे वाटेला लागता की तुमच्या शिरच्छेद व्हावा असं तुम्हाला वाटतं?"

त्याचा जीवगुप्ताबरोबर आलेल्या दोघा स्वारांनी आपल्या तलवारी सरकत उपसल्या व



दुर्मुखाच्या घोडेस्वारांच्या विशेषेने जात ते म्हणाले, "महाराज, हे काम आमच्यावर सोंपवा. हे उमट लोक कांहीतरी भक्ताहेत!" आणि त्यांच्यावर चाल करून गेले.

दुर्मुखाचे स्वराही स्वतःचे रक्षण करण्यासाठी माघार घेत तलवारी उपसत म्हणाले, "समोरच्या आमसंईत आमच्या दुर्मुख महाराजांनी तळ ठोकला आहे. ते तुमचीच सगळ्यांची डोकी उडवतील."

त्यावर जीवगुप्ताच्या दोघा सैनिकांनी त्यांचा पाठलाग करून त्यांना दूर पिटाळून लावले व ते दोघे परत आले.

तेथळचांत जीवगुप्ताचा एक सेवक ओरडला, "महामंत्रीनी! यावेळी शत्रूचे दहा घोडेस्वार झकडे दौडत येत आहेत."

तोपर्यंत खोरेखरच दहा घोडेस्वार त्यांच्या-जवळ घेऊन पोचले. पण त्यांनी तलवारी परजून हल्ला केला नाही. ते थोड्या अंतरावर थांबले.

त्यांच्यापैकी एकाने एक लांबलचक खलिता भसाळ्या आवाजात वाचून दाखवला. "महाराजांची ही आज्ञा आहे की इथे जितके लोक उपस्थित आहेत, त्या सर्वांनी लगेच आमराईतल्या तळावर यांवलेल्या आमच्या दुर्मुख महाराजांच्या समोर जावे."

ही आज्ञा ऐकून सगळे चकित झाले. अस्वल्या मात्रिकाने जीवगुप्त मंत्र्याला आपले बाहन, म्हणजे तो रेडा, दुर्मुखाच्या स्वाराच्यानजिक नेण्यास सांगितले, यतीच्या स्वाकांना म्हणाला, "दुर्मुख-सारख्या महाराजांच्या आज्ञेचं पालन आम्ही करणार नाही असें कसं होईल? तुम्ही सर्वजण आमराईकडे चला."

कालीवर्मनि आश्चर्याने विचारले, "गुरुजी! आपण हे काय करता आहात?"

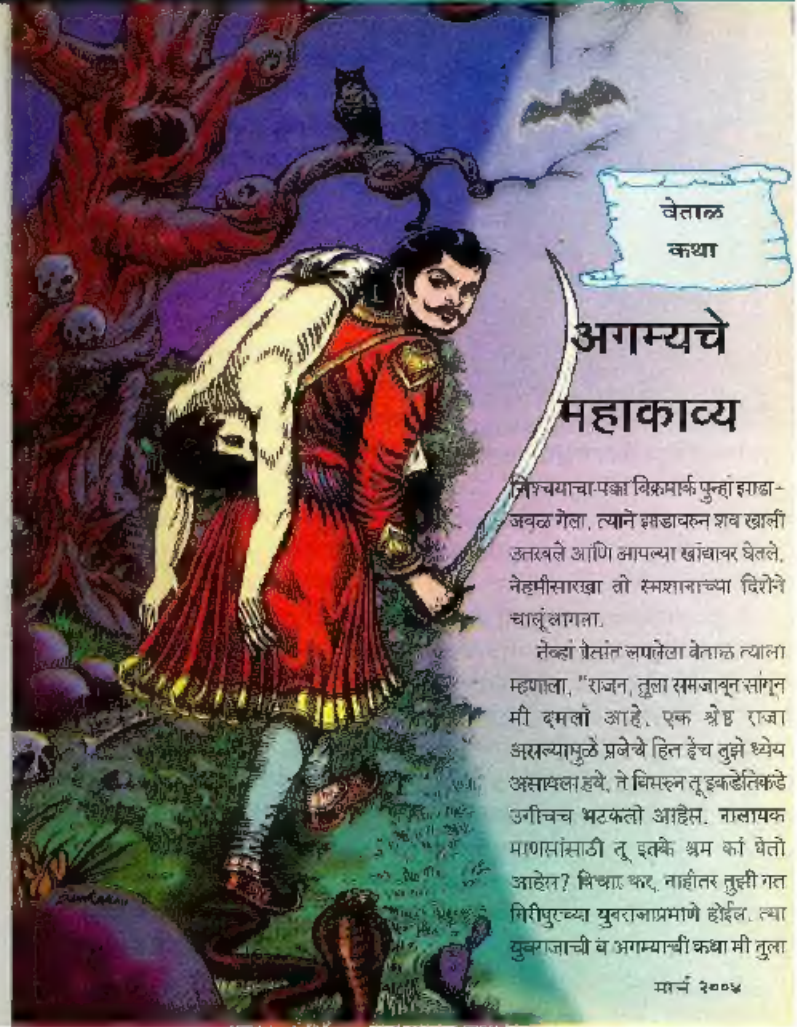
"कालीवर्मा, शांत हो पाहू! तू स्वतः बघशीलच की!" मात्रिकाने म्हटले.

त्यावर दुर्मुखाचे घोडेस्वार त्यांना सरळ आमराईतल्या राजाच्या तळावर घेऊन गेले. दुर्मुख राजा एका उंच आसनावर बसला होता. त्याच्या आसनाच्या दोन्ही बाजूला दोन शस्त्रधारी सैनिक,

आणि थोड्या अंतरावर मंत्री व सद्गार उभे होते. अस्वल्या मात्रिक आणि त्याच्याबरोबरच्या लोकांना पाहून दुर्मुखाने ागीट आयाजांत विचारले, "अरे दुष्टांनो! तुम्हाला सगळ्यांना मी ओळखून आहे. या बघिक मारेकऱ्याबरोबर मी तुमचीही डोकी उडवणार आहे. सगळ्यांत शेवटी कालीवर्माचा शिरच्छेद केला जाईल."

दुर्मुखाच्या तोंडचे हे शब्द ऐकून अस्वल्या मात्रिक ओरडत उठला, "हेऽऽ आदि अस्वला!" आणि रेड्यापट्ट उतरून थरथर कांपता असलेल्या वधिकाला म्हणाला, "अरे वधिका! तुझे डोके हा दुर्मुख उडवणार आहे की तू त्याचे मस्तक उडवणार आहे, त्याचा निर्णय ह्याक्षणीच व्हायला हवा." कसं म्हणून मंत्रदंडाच्या मुठीवर असलेल्या अस्वलाच्या स्तनजडित मस्तकाचा स्पर्श त्याने वधिकाच्या पाठीवर केला.

लागलीच वधिकाचे रूपांतर एका काळ्या अस्वलांत झाले आणि वधिकाचा परशू हातांत घेतलेले ते अस्वल घोड्यायसून उन्ही मारून उतरले आणि श्वायक गर्जना करीत दुर्मुख राजाच्या दिशेने झेपावले. (क्रमशः)



वेताळ
कथा

अगम्यचे महाकाव्य

निश्चयाचापळा विक्रमार्क पुन्हा झाडा-जवळ गेला. त्याने झाडावरून शव खाली उतरवले आणि आपल्या खांद्यावर घेतले. नेहमीसारखा तो स्मशानाच्या दिशेने चालू लागला.

तेव्हा प्रेतसंत लपलेला वेताळ त्याला म्हणाला, "राजन, तुला समजावूत सांगून मी दमलो आहे. एक श्रेष्ठ राजा असल्यामुळे प्रजेचे हित हेच तुझे ध्येय असायला हवे. ते विमरून तू इकडेतिकडे उगीचच भटकतो आहेस. नालायक माणसांसाठी तू इतके श्रम कां घेतो आहेस? निश्चा कर, नाहीतर तुम्ही गत गिरीपुत्रच्या युवराजाप्रमाणे होईल. त्या युवराजाची व अगम्याची कथा मी तुला



सांगतो." आणि वेताळ राजाला कथा सांगायला लागला.

अगम्य नंदनपुरांत राहत होता, लोकांनी त्याला मोठे म्हणजे अशी त्याची तीव्र इच्छा होती. पूर्वी तो गरीब होता.

खूप मेहनत करून त्याने भरपूर पैसे मिळवले. कामचाप्रमाणे कर भरला. आता तो खूप श्रीमंत नराला तरी सुखवस्तू होता, घरदार, कपड्यालसा व मुलांना चांगल्या सुखसोयी मिळण्याची त्याने व्यवस्था केली होती.

आता त्याला खूप कष्ट करण्याची आवश्यकता नव्हती. रिकामा वेळ मिळत होता, आपण किती कष्ट करून संसार सुखाचा केला, त्याचे वर्णन तो लोकांना सांगत बसे. लोकांनी त्याचे कौतुक करावे ही खरी त्याची इच्छा होती. ऐकणारे ऐकत व गप्प बसत.

मार्च १९७४

कांहीजण म्हणत, "आपल्या देशांत कष्टकी भयसाट आहेत."

त्या दरम्यान पुरंदर नांवाचा एक विद्वान पंडित त्या गांवात आला, त्याने तीन दिवस रामायणाचे आख्यान लावले. गांवकऱ्यांनी त्याच्या पांडित्याची मुक्त कंठाने प्रशंसा केली. राज त्याला कुणी ना कुणी जेवायला निर्माण वेत होते.

एक दिवस अगम्यने त्याला जेवायला बोलावले. स्वादिष्ट जेवण झाल्यानंतर अगम्य पुरंदरला म्हणाला, "महोदय, श्रीरामांनी नाना प्रकारचे कष्ट, संकटे सहन केली. पित्याने दिलेल्या वचनानुसार ते अरण्यांत गेले. पत्नीसाठी त्यांनी रावणाचा वध केला. राज्य सोंपविले, आणि श्रीरामचंद्र भगवान मानले गेले. त्यांच्याप्रमाणेच अनेक लोकांनीदेखील आपापल्या कुटुंबाची सेवा केली. त्याला उर्जितावस्था आणली. पण त्यांचे नांव कुणी घेत का नाहीत?"

पुरंदरने उत्तर दिले, "तुझा प्रश्न महत्वाचा आहे. जगांत कुठेही, कोणत्याही कुटुंबात, राजे रामायण चाललेले असते. मोठ्ठ्यांचा अहंकार, सबातींचा मत्सर, स्वार्थी प्रलोभनांत अडकणे, असे हे साधे विषय आहेत. फक्त त्यांच्यामुळेच माणसे, राक्षस, व प्राणी, यांची सांगड घातली जाते व आकर्षक कथानके तयार होतात. श्रीराम तर अवतारपुरुष आहेत.

आता तू ज्या लोकांविषयी म्हणतो आहेस, त्यांची कथा जर बालिकांनी लिहीली असती तर

16

चांदोबा

त्यांच्यापैकी प्रत्येकाला श्रीरामाचे महत्त्व प्राप्त झाले असते. रामासारख्या मानवाची काव्यरूपामध्ये लिहीलेली ही कथा एकमेव आहे. म्हणून रामाला सर्वांत जास्त प्रसिद्धी मिळत गेली."

पुरंदरच्या बोलण्याने अगम्य फारच प्रभावित झाला. आपणही श्रीरामासारखेच कर्तव्यनिष्ठ व श्रेष्ठ जाहोत असा त्याचा ठाम ब्रह्म झाला. तो पुढे म्हणाला, "महोदय, मी आपल्याला माझीच कहाणी सांगतो. त्याच्यावर आपण रामायणासारखे एखादे महाकाव्य लिहावे. म्हणजे माझीही प्रसिद्धी होईल नि तुमचीही होईल."

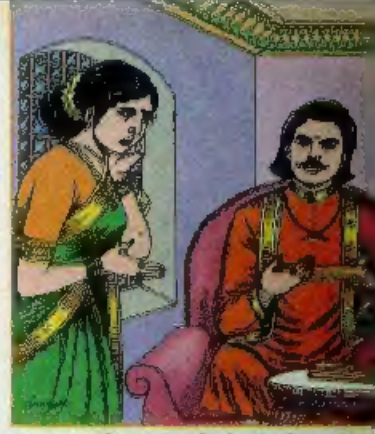
पुरंदर लागलीच म्हणाला, "काव्यरचनेची गोष्ट खोडा. अगोदर तुमच्या आयुष्याचे ठळक पैलू ऐकायला मी फारच उत्सुक आहे." आणि अगम्यने हांगितलेली जीवन कहाणी त्याने तक्षपूर्वक ऐकली. संपूर्ण कथा ऐकल्यानंतर पुरंदरच्या लक्षांत आले की अगम्य थोडा आहे, थोडा खुला व मूर्खही आहे. पण खरे सांगून अगम्यचे मन दुखवावे असे त्याला वाटेना. म्हणून पुरंदरने त्याला सांगितले.

"हे बंधू, आपली गाथा काव्यरूपांत तू स्वतःच तर जास्त चांगले! म्हणजे तू श्रीरामा-पेक्षाही श्रेष्ठ ठरलीस. कारण श्रीरामांनी कांही रामकथा लिहीली नव्हती."

अगम्यला ही सूचना आवडली. "जर अशिक्षित बालिकांनी महाकाव्याची रचना करू शकतो, तर मी शिक्षित आहे, तेव्हा मलाही ते जमेच की!" त्याने विचार केला व आपली

चांदोबा

17



जीवनकथा लिहीली. त्याने दीनतीन वेळा ती वाचली. आपल्या रचनाकौशल्यावर त्यालाच आश्चर्य बाटले. ते काव्य प्रथम त्याने आपल्या पत्नीला ऐकवले.

अगम्यच्या पत्नीने ते काव्य संपूर्ण ऐकून म्हटले, "मला कशाला ऐकायला लावलेत? मला माहित नाही असं कांहीतरी त्यांत आहे का?"

"रामायणांत देखील कांहीही नव नवी, तरीसुद्धा तू ते वरंवार ऐकत बसतेस की नाही?" अगम्यने तिला विचारलं.

"रामाची गाथा ऐकावीशी वाटते. ज्यांना ती ठाऊक नसेल, त्यांनाच ऐकवा ही तुमची गाथा!" अगम्यच्या पत्नीने शुष्क, कोरड्या स्वरान्त म्हटले.

शेवटी त्याने आपल्या सर्व नातवंडाना जवळ बोलावून त्यांना म्हटले, "नव-कुशाम्नी रामायणाचा

मार्च १९७४



प्रचार केला. तुम्हीही माझे काव्य गाऊन त्याचा प्रचार करा. म्हणजे आपल्या आजोबांचे कृण तुम्ही फेडवाल."

सर्व मुलांनी 'नाही' अशा अर्पीं आपली मान डोलावत म्हटले. "आम्हाला तुमची गोष्ट आवडली नाही. तुम्ही म्हणाल तर आम्ही रामायण गाऊन ते लोकांना ऐकवायला तयार आहोत."

अगम्यचे काव्य गायला वा ऐकायला कुणीही तयार होईना. परंतु त्याची भाग्यरेषा चमकली. एक दिवस कोही कामानिमित्ताने तो जवळच्याच एका गांवी जायला निघाला.

जाताजाता त्याला बाटेतच एक तरुण बेशुद्ध पडलेला दिसला. स्तब्धपणे जणान्या एका बैलगाडीला बोंबवून त्याने त्या तरुणाला उचलून गाडीत घातले आणि त्याला तो नंदनपुरांत घेऊन गेला.

वैद्याने त्या तरुणाला नीट तपासले व म्हटले, "या मुलाने कुठल्यातरी झाडाचे विषारी फळ खाल्ले आहे. मी त्याला त्यासाठी औषध देतो आहे. ते तुम्ही त्याला ओळीने चार दिवस द्यायला हवं आणि त्याची चांगली देखभाल करायला हवी." हे सांगून वैद्याने औषध दिले.

चार दिवसानंतर जेव्हा तो तरुण शुद्धीवर आला. व त्याला सर्व हकीकत समजली. तेव्हा तो अगम्यला म्हणाला, "जर आपण माझी काळजी घेतली नसतीत तर मी मेलोच असतो. हे आपले ऋण मी कसे काय फेडू शकिते?"

"तुला खरंच माझ ऋण फेडायचं असेल तर तू माझं काव्य ऐक आणि त्याची स्तुती कर." अगम्यने सांगितले. त्या कुतूहल तरुणाने ते सर्वच काव्य श्रद्धेने ऐकले. अश्रून्मधून कंठालावणे झाले, तरी त्याने ते दाखवले नाही.

अगम्यने प्रदीर्घ श्वास घेऊन म्हटले, "आज माझी पहिली इच्छा पुरी झाली. आता दुसरी इच्छा केव्हा पुरी होईल ते कोही सांगता येत नाही."

त्या तरुणाने उत्सुकतेने अगम्यला विचारल, "आपली एक इच्छा मी पुरी करू शकलो. तेव्हा आता दुसरीही पूर्ण करीन. अगदी निःसंकोचपणे सांगा; तुमची दुसरी इच्छा कोणती आहे?"

"ती पूर्ण करणे तुला जमणार नाही. फक्त या देशाचा राजाच माझी दुसरी इच्छा पूर्ण करू शकेल." अगम्यने निराशेने उद्गार काढले.

"मी या देशाच्या राजा कोही नाही, पण

युवराज आहे. महाराज माझे बोलणें दाढणार नाहीत." असे युवराजाने अगम्यला सांगून त्याला प्रोत्साहन दिले.

जेव्हा तो तेंवण हा राज्याचा युवराज आहे असे अगम्यला समजले.

तेव्हा त्याला फार आनंद झाला. तो म्हणाला, "अशा प्रकारे आपली भेट होणे हे माझे भाग्य आहे. रामायणाचा जितका प्रसार झाला आहे, तसाच प्रसार माझ्या काव्याचा व्हावा अशी माझी दुसरी इच्छा आहे."

युवराजाचा चेहरा पडला. कुठे तो श्रीराम, नि कुठे अगम्य! युवराज विचारांत पडला. थोड्या वेळानंतर विचार करून त्याने अगम्यला म्हटलं, "आजपर्यंत तुम्ही आपलं काव्य किती लोकांना ऐकवलं आहेंत?"

"जवळजवळ बारा लोकांना मी माझे काव्य ऐकवले असेल." अगम्यने म्हटलं.

"ठीक आहे. आपल्या देशांत वहाबारा लाख लोक आहेत. आत्तापर्यंत ज्या बारा लोकांनी तुमचे काव्य ऐकले आहे, त्यांना सोडून बाकीच्या लोकांनी ते ऐकायं आणि त्याची प्रशंसा करावी, याची व्यवस्था मी करीन व त्याचा प्रसार करीन. पण, तुम्ही मला एक वचन दिलं पाहिजे. वाल्मिकीने आपल्या जीवनांत एकच काव्य रचलं. तेही एकदाच! तुम्हीरेखील मान्य करायचं की वाल्मिकीप्रमाणे दुसरी काव्यरचना करायची नाही."

अगम्यने याला आपली संमती दिली.



युवराजाने अगम्यला आपल्याबरोबर राजधानीला नेले व महाराजांची त्याचा परिचय करून दिला. युवराज महाराजांशी बोलताना म्हणाला, "यांचं नांव अगम्य आहे. ह्यांनी माझे प्राण वाचवले आहेत. यांनी एक महाकाव्य रचलं आहे. ते वाल्मिकीरामायणाच्या तोडीचे आहे. यांना आपल्या दरबारात मानाचे स्थान द्यायला हवं. ह्यांच्या काव्याची प्रसिद्धी सगऱ्या देशांत व्हायला हवी. हीच माझी इच्छा आहे."

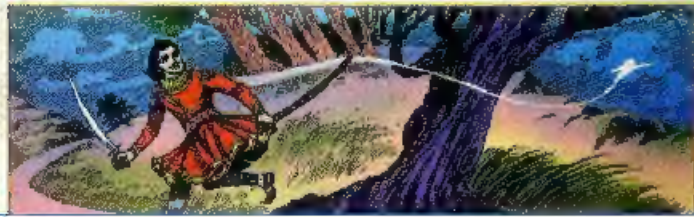
महाराजांनी युवराजांचा प्रस्ताव स्वीकारला, आणि अगम्यला एक मानाची जागा दिली. त्यानंतर अगम्यच्या काव्याबद्दल देशभर प्रचाराचा भडिमार सुरू झाला. पण कुणालाही ते काव्य मिळू शकले नाही. कारण त्याची एकच प्रत होती आणि ती युवराजांच्याजवळ होती. जे कोणी काव्य बघण्यासाठी आले, त्यांना युवराज

सांगत होते, "दुर्दैवाने ती एकुलती एक प्रत आगीत जळाली. पुन्हा लिहून काढण्याचे अगम्याने नाकारले आहे. त्या महाकाव्याच्या आता फक्त आठवणीच शिल्लक आहेत."

अशा प्रकारे एक महाकाव्य नष्ट झाले याचे कवी व पंडितांना फार बाईट वाटले. महाराजांना मात्र यांत काहीतरी काळेबेरे आहे अशी शंका आली, आणि त्यांनी युवराजाला खोद्दत विचारले. युवराजाने वडिलांना खरी गोष्ट सांगितली.

"अगम्य यास आपल्या काव्याची योरेमाप प्रसिद्धी व्हावी व आपले नांव महाकवी म्हणून व्हावे अशी बुद्धिम्य इच्छा होती. ती पूर्ण झाली. जोपर्यंत ते काव्य कुणी वाचलेले नाही, तोपर्यंत त्याचा मान मिळत राहील. म्हणून मी ते जाळून टाकले. अगम्य दुसरे काव्य रचणार नाही याबद्दल मी अगोदरच जागरूक होतो. तसं मी त्यांच्याबद्दल नवन घेतलंय, आणि त्यांना दिलेला शब्द पाळला."

"मना तुझ्या प्रामाणिकपणाने काहीतरी त्रुटी वाटते." महाराजांनी नाराजीने म्हटलं.



ही गोष्ट सांगून वेताळाने विचारलं, "राजव, युवराज दिलेला शब्द पाळण्यांत यशस्वी झाला खरा, पण असल्या काव्याची स्तुती करणं त्याला शोभतं का? त्यांत त्याचा खोटेपणा दिसत नाही का? माझ्या शंकांचे उत्तर माहीत असूनही जर तू किते नाहीत तर तुझ्या मरुतकाची रांभर शकले होतील."

विक्रमार्क म्हणाला, "अगम्यचे काव्य फक्त बाराजणांनी ऐकले होतं. आणि कुणीही त्याची प्रशंसा केली नाही. म्हणून युवराजाने त्या काव्याचे कौतुक करून आपली इमानदारी सिद्ध केली. आपल्या प्राणदात्याला संतुष्ट करण्यासाठी त्याची खोटी प्रशंसा केली तरी ती खोटेपणा नाही. त्यामुळं कुणाचेही नुकसान होत नाही. त्यांत युवराजाचा काडीमात्र स्वार्थ नव्हता, म्हणून त्याचा निर्णय अगदी योग्य आहे."

राजाचे भौतभंग करण्यांत सफल झालेला वेताळ पुन्हा शनारहित अदृश्य झाला आणि झाडावर जाऊन बसला.

(धीनिवास यांच्या रचनेवर आधारित)



भारताचा झरोका

सारे पवित्र

भारतीय नागरिक अनेक पशु व पक्षांशी परमेश्वराचा संबंध भाविकतेने जोडतात. गणेशाचे बाहून उंदीर आहे, तर गणेशाचा पिता शिवभगवानाचे बाहून बैल आहे. हनुमानाची रामभक्ती प्रसिद्ध आहे.

त्याने राम, लक्ष्मण व सीता यांची सेवा केली होती आणि त्याचे तोंड बानरासारखे आहे, म्हणून माकडांना मारीत नाहीत. किंवा जखमीही करीत नाहीत. त्यांना शांत राखून लावतात.

भगवान शिवाचा दुसरा पुत्र कार्तिकेय, याचे बाहून मोर आहे. कार्तिकेयाच्या देवळात त्याची निगताणी केली जाते. दक्षिणेत कार्तिकेयाला सुब्रह्मण्यम्, वेतायुध किंवा वंदपाणी अशीही नोकप्रिय नावे आहेत.

भगवान विष्णू तर शेषशायी अनंतावर

पडले आहेत म्हणून सापांनाही इथे मान दिला जातो. विष्णूचे बाहून गरुड आहे.

गोपाळकृष्णाची सांगड

गोकुळांतल्या गार्गीचरोवर

धातली जाते. सान्या भारतांत,

गाईची पूजा विशिष्ट दिवशी

केली जाते. आपण जेव्हा

पशुपक्षांना मान देतो, तेव्हा

आपण खरं तर निसर्गाचाच मान

राखून आणतो.



अज्ञानाचे बंधन

“काय म्हालास? त्या खेड्याने नांव बदलत आहे का? त्याबद्दल आठवण, आपल्या सुमेरूचं पुढे काय झालं?” पद्मानंद गुरुजींनी आश्रमाकडे परत जाताजता विचारले, आश्रम अजून दहा कोसाक दूरी होता. दोन शिष्यांसह गुरुजी तीर्थयात्रा करून परत येत होते.

सुमेरूने त्यांच्या आश्रमांत योगविद्येचे शिक्षण घेतले होते. तो एक चांगला तरुण मुलगा होता. विद्यार्थ्यांना अव्यक्त असणारे सारे सद्गुण त्याच्यात एकत्रित होते. एक दिवस त्याचे बहीन ज्येष्ठस्य असल्याबा निरोप आला, म्हणून तो बहितांना भेटायला आपल्या घरी परतला. “महिलाभरणे पात येईल” असे त्याने गुरुजींना सांगितले.

हा गोष्टीला दहा वर्षे होऊन गेली होती. सुमेरूच्या गांधाजवळून गुरुजी कसले होते. तेव्हा आह्विकच त्याला भेटून त्याची विचारपूस करावी असे गुरुजींना वाटले.

त्यांच्या शिष्याने एका वाटसरुला विचारले, “या गांवातला सुमेरू नांवाचा एक तरुण पूर्वी आश्रमांत राहत होता. त्याच्याविषयी तुम्हाला काही माहिती आहे का?”

“म्हणजे सुमेरू कोण? ते तर पद्मानंद गुरुजींचे शिष्य होते. आश्रमांतून ते आपल्या आज्ञांरी बडिलाना भेटायला आले. पण मृत्यूपूर्वी बडिलानी त्यांचे लग्न ठावून दिले आणि आपला सावकारीचा धंदा व इतर व्यवसाय त्यांच्या स्वाधीन केला. गुरुजींच्या आशिर्वादाने त्यांचा व्यवसाय फारच

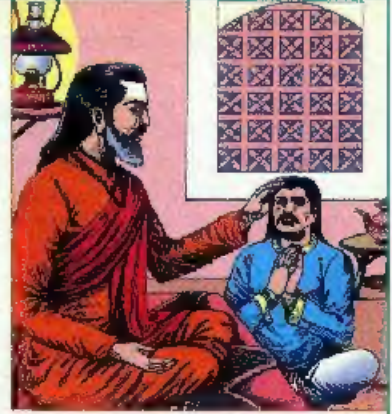
वाढला आहे. ते पहा त्याचे घर - या भागांतले ते सर्वात मोठे घर आहे, बरं का!” त्या खेड्याने एका प्रशस्त, ठोसदार महालाकडे बोट दाखवून म्हटले.

गुरुजी व शिष्यांनी त्या घराच्या प्रवेशद्वारात असेल त्या उद्यानांत प्रवेश केला व ते वाड्याकडे जाऊ लागले. सुमेरूने त्यांना आपल्या महालाच्या गच्चीवरून पाहिले. तो धावतच खाली आला आणि गुरुजींसमोर त्याने लोटगंण घातले. “आता संध्याकाळ होत आलीय. माझ्या या सौपडीत आज आपण विश्रांति घ्यावी. आपण इथे कांही दिवस राहावे किंवा उद्यां सकाळी उठून नंतर प्रस्थान ठेवावे.”

गुरुजींनी त्या रात्री तिथे मुक्काम करावचे मान्य केले. सुमेरूने त्यांना मेजवानी देऊन उत्तम आदरातिथ्य केले. तो गुरुजींबरोबर एकट्याच होता, तेव्हा त्याला रडू कोसळले. “गुरुजी! मी या बंधनात अकडून पडलो आहे हो! माझी बहिनी मुलं पोली झाली की मी सारा कारभार त्यांच्यावर सोंपवीन आणि आश्रमांत येऊन निवृत्ती पत्करीन. उरलेल्या दिवसांत मी आपली सेवा करीन.”

त्याक गुरुजींनी उत्तर दिले, “जरी मी त्यावेळी नसतो तरी मी माझ्या उत्तराधिकार्याला, जो तुझ्या गुरुवंश असेल - तुझी काळजी घेण्यास अवश्य सांगीन. तू योगविद्येचे शिक्षण घेतलेले आहेसच. तेव्हा जीवनाचा हा आध्यात्मिक मार्ग तू सर्वस्वी सोडू नकोस.”

आणखी दहा वर्षे उलटली. पुन्हा एकदा गुरुजी बदलपुरातून प्रवास करीत होते. त्यांनी आपल्या शिष्याच्या महालांत प्रवेश केला. पुन्हा एकदा सुमेरूने त्यांच्या पायाशी तोळण घेतली, त्याने अर्ध ढाळले आणि रडत सांगितले की त्याला आता एक



गोलिरवाणे नातवंड होते व आजोबांवर त्याची फार माया होती. “हे नातवंड शाळेत जायला लागले की मी या संसाराताणून सुटका करून तुमच्याकडे येईन.” सुमेरूने त्यांना शब्द दिला.

“फार छान!” गुरुजी उत्तरले.

वर्षांप्रारंभ गुरुजी वारले. पण सुमेरूला विसरं नये अशी सूचना त्यांनी आश्रमांत दिली होती. सुमेरूच्यात वेगळीच चमक होती. पण भौतिक सुखाच्या जाळ्यांत तो चांगलाच अडकतला होता. त्यांतून त्याची सुटका व्हायला हवी.

आणखी कांही वर्षे अशीच गेली. एके दिवशी नवीन गुरु गंगानंद यांना सुमेरूची काय अवस्था आहे ते पाहण्याची उत्सुकता लागली. सुमेरू आपल्या हातातून गेला आहे असे समजून नये, असे गुरु गंगानंदानी सांगितलेले त्यांच्या पक्षे लक्षांत होते. गंगानंद नवजन्मला गेले. तिथे सुमेरू निघून पावल्याचे त्यांना कळले. पण सुमेरूच्या मुलांनी



गंगानंदांचे मन्ःपूर्वक त्यागदा केले आणि त्या रात्री मुकाम करावा अशी त्यांना विनंती केली.

गंगानंदांनी त्या बाबचात पाऊल ठेवल्यापासून त्या घरांतला कुत्रा त्यांचे पाय चाटीत होता, आणि प्रेमाने शोपटी हालवीत त्यांच्याजवळच फिरत होता. त्यांच्या झोपण्याच्या खोलीतून त्या कुत्र्याला जबरदस्तीने बाहेर काढावे लागले. गंगानंदांना माचे अतिशय आश्चर्य वाटले. त्यांनी ध्यान लावले आणि त्या कुत्र्याच्या आत्म्याशी संवाद साधण्याचा प्रयत्न केला. जे कळले ते खरोखरीच विस्मयकारक होते. सुमेशीठ्या आत्मा त्या कुत्र्यांत बिसावला होता, त्या घराची राखण करीत होता. त्यामुळे त्याची मुलेबाळे, नातवंडे यांचे संरक्षण होत होते.

सुमेशच्या आत्म्याला गंगानंदांनी संदेश पोंचवला की या कुत्र्याच्या जिण्यांतून सुटका व्हावी म्हणून त्याने प्रार्थना करायला हवी. सकाळी उठून गंगानंद निघून गेले.

पांच वर्षांनंतर गंगानंदांनी पुन्हा सुमेशच्या घराला भेट दिली. तो कुत्रा एवढाही मेलाला होता. पण सुमेशच्या आत्म्याचे काप झाले होते? तो त्या भावनांच्या जंजाळात इतका गुंफटलेला होता की त्याला मुक्त होणे अशक्य होते. त्या रात्री जेव्हा त्यांनी ध्यान लावले तेव्हा गंगानंदांना समजले की

तो जारमा आता एका नागाच्या शरीरात राहिला आहे. त्या कुत्र्याचे जडजवाडीर ज्या मोठ्या पेटीत ठेवलेले होते त्या पेटीत तो नाग बसून बसलेला होता.

यावेळी मात्र गंगानंदांनी कठोर निर्णय घ्यायचे ठरवले. सकाळ झाली तेव्हा त्यांनी सुमेशच्या मुलांना सांगितले की त्यांच्या भोवता लांकडी पेटीत एक नगर लपून बसला आहे. साहजिकच, त्यांनी एका खांप पकडणाऱ्याला बोलावले आणि ती पेटी उघडली. पेटीत धूप टाकून धूर केला गेला. त्या धुराने तो नाग बेशुद्ध झाला व त्याला त्या कातकन्याने सहज पकडून बाहेर काढले. एक नोकर त्याच्यावर काठीने तडव्या हाणणार, तितक्यांत गंगानंद मर्चे पडले. त्यांनी तो नाग मारायला मनाई केली. त्यांनी तो नाग एका मळक्यांत घातला व आश्रमांत नेला. तिथे त्यांनी त्या अर्घ्येच्या नागावर धार्मिक संस्कार केले व सुमेशच्या आत्म्याची त्या शरीरांतून सुटका केली. त्या आत्म्याला मुक्ती व शांती, दोन्ही लाभली.

हे सर्व केल्यानंतर गंगानंदांनी सुटकेचा निश्वास सोडला. "आम्ही सहपाठी होतो त्याकाळात सुमेश किती बुद्धिमान विद्यार्थी होता! पण त्याचा किती हा अधःपत झाला! अरे, अज्ञानाचा पगडा किती आडमुठा असू शकतो! हे केवळ अज्ञानाचे बंधन आहे!"



खास बातम्या



हजार
कॅमेऱ्यांतून
टिपलेला क्षण

त्रिवेंद्रम या केरळच्या राजधानीत ऑगस्टमध्ये अखिल भारतीय छायाचित्रकार संघाचे संमेलन जागतिक छायाचित्रण दिन साजरा करण्यासाठी मरले होते. त्यावेळी मंत्रीगण, खासदार व श्रेष्ठींच्या उपस्थितीत या छायाचित्रकारांच्या व्याप्य मागण्या अधिकृतपणे मंजूर झाल्या. हा ऐतिहासिक क्षण किमान हजारभर तरी भारतीय छायाचित्रकारांनी कॅमेऱ्याने टिपला. हा एक जागतिक विक्रम ठरला आहे; व त्यांची संघटना या क्षणाची नोंद गिनेस बुकॉत व्हावी म्हणून प्रयत्नशील आहे.

शिक्षणसंस्थेला मदत

सुमारे तीस वर्षांपूर्वी कानपूरच्या आय्. आय्.टी. मधून डॉ. प्रभू गोयल यांनी पदवी मिळवली होती. नुकतेच ते या संस्थेला भेट द्यायला गेले, तेव्हा त्यांनी संस्थेच्या संशोधन व विकास विभागाला एक लाख डॉलर्सचे अनुदान दिले.

या मधल्या काळात ते अमेरिकेला गेले. त्यांनी तिथे प्रबंध लिहून डॉक्टरेट मिळवली, व कॅलिफोर्नियातल्या एका सुरक्षा कंपनीचे प्रमुखपद भूषवले. तिथे त्यांनी एका समन्येवर उपाय शोधला आणि तो उपाय सोन्याची खाण ठरला.

भारतातही असे संशोधन व्हावे असे डॉ. गोयल यांना वाटले. त्याचा सर्वोत्तम मार्ग म्हणजे



फसवा हेर

ते १९१७ साल होते पहिले महायुद्ध सुरू होते ब्रिटिश गुप्तहेर संघटनेचा प्रमुख मोठ्या कोळजीत मडलेला होता. पूर्वेला ब्रिटिश सेना तिथे लढत होत्या, त्या भागात शत्रूच्या अनेक हेरांचा

सुळसुळाटे झालेला होता. या दहशतीची कशा प्रकारे सामना द्यावा याचे उत्तम शिक्षण आपल्या सैनिकांना करी देता येईल, याचा बराच विचार तो करीत होता.

त्या संघटनेच्या प्रमुखाने नाव होते मॅनरिंग. त्याला बातमी मिळाली की फ्रिट्झ हा जर्मन गुप्तहेर मलते ब्रिटिश सैन्याच्या पाठलागावर होना. बघ तर करून अतिमहत्वाची माहिती मिळवण्याचा त्याचा प्रयत्न होता. पण फ्रिट्झ किंवा याचे धागेदारे याचा पुरावा काही करू शकत नव्हता. नी अपत्या होती का?

नवीदखील मॅनरिंगने ही माहिती वरिष्ठाना कळवली. त्यांनी सैनिकांना सावध केले. त्या जर्मन हेराचा तपास करण्याची हुकूम जारी करण्यात आला.

एक दिवस थुडकैद्याच्या छावणीला भेट देण्यास मॅनरिंगला सगण्यात आले. त्याचवेळी बातमी अगोदरच त्या तळावर ठाऊक होती. कारण, जेव्हा तो तिथे पोचला तेव्हा एक विशिष्ट ग्रीक बंदी तुर्की सैन्यातून पळून आलेला होता. याने मॅनरिंगला भेटण्याची इच्छा प्रदर्शित केली. ते जेव्हा भेटले तेव्हा त्याची माहिती ऐकून मॅनरिंग चक्रावला. सर तुम्ही कुत्रांना शोधत आहात. ते मला माहिती आहे. मीही काही दिवस एका

फ्रिट्झाशी काम करीत होते. काय? तुम्हाला काय होती आहंसा? गोधळलेल्या मॅनरिंगने विचारले. "बेछा करतो आहेस का?"

"नाही नाही, मूर्खीच नाही." ग्रीक बंधाने म्हटले. "जर तुम्ही माझी सुटका करू दिलीत तर मी त्याला एकडून आणायला प्रयत्न करू शकत.

याच विचार केल्यानंतर मॅनरिंगने हा प्रस्ताव मान्य केला, पण आपला निर्णय देण्यापूर्वी हा इसम खराच ग्रीक आहे याची खात्री मॅनरिंगने घ्याला. ग्रीक अधिकारींकडे नेऊन करून घेतली. त्या ग्रीकाने काही अरी घातल्या. फ्रिट्झ बरोबर मनमंद झाल्यामुळे त्याचे मार्ग वेगळे झाले होते. पण जर आपला त्याला काही गुन लष्करी माहिती मिळाली तर तो देण्यासाठी तो फ्रिट्झकडे धरत जाऊ शकला असता.

त्यामुळे फ्रिट्झचा त्याच्यावर विश्वास बसला असता. फ्रिट्झला खुणेच्या ठिकाणी तुर्की सैन्यापासून भेटायला येण्यास तो प्रयत्न करू शकला असता. त्यावेळी फ्रिट्झला अटक काणे सहज शक्य होते. आपला हेतू साध्य करण्यासाठी त्या ग्रीक हेतूने काही फुटकळ, निष्पटवी गुप्त माहिती पुरवली. त्यानंतर त्याची त्या छावणीतून सुटका झाली व तो तिथून चटकन निघून गेला.

एक आठवडा उलटला. दिवसेंदिवस शब्दांचा जगून तो ग्रीक पुन्हा अवतीर्ण झाला आणि एका विशेषतः दिग्दर्शक ब्रिटिश सैनिकाच्या तळावर

चांदोबा



फ्रिट्झ येईल असे त्याने सांगितले. मॅनरिंग व फ्रिट्झ यांच्या गुप्त भेटीसाठी त्या ग्रीक हेराचे एक उत्तम जाणूक निवडली होती. बू ग्रॅनराव नदीच्या फोड्या पात्राल, लायून कुणाला बिसणार नाही, अशी मोक्याची जगा होती ती.

"हा गूड फ्रिट्झ अखेरीस माझ्या जाळ्यात रडणारा." असं आगावादी विचार त्या जगा घोट्यावर बसून जात असताना मॅनरिंगच्या मनात घोळत होता. तो त्या जगाची पांढला तर तो ग्रीक हेर आपल्या घोड्यागेजारीच तिथे उभा होता.

त्याने दिलेला शब्द पाळला होता. त्याने माहिती दिली की फ्रिट्झ व त्याचा शिपाई ब्रिटिश तळावर अगोदर पोचले होते. व लष्करी ते त्या ठिकाणी येणार होते. इतर किंकोळ गप्पा झाल्या त्यावरून फ्रिट्झाशी त्या ग्रीकाने पुन्हा संघान बांधले होते. याचा भक्कम कागदोपत्रीचा पुरावा त्याने दाखवला.

27

मार्च २००४



मार्च २००४

२८

चांदोबा

नुम्ही सशस्त्र आहोत कां, सर?" ग्रीकाने

संचालक विचारले

हाय तर ' ब्रिटिश अधिकारी उठारला

"मग फ्रिट्झला पाहिल्याचरीतर

त्याच्यावर गोळी झाडा " ग्रीकाने दिला

सध्याकाळ होत आली तेव्हा

घोड्यावरून येणाऱ्या व्यक्तीची धूसर

आकृति दिसायला लागली ' ब्रिटिश

सैनिकांच्या गणवेशातला तो

फ्रिट्झचा शिपाई आहे फ्रिट्झ

शत्रूला पराजय देईलच ' ग्रीक

कृजकृजला

तो शिपाई घोड्यावरूनच

ग्रीकाजवळ गेला आणि त्याने

काही कागदपत्रे त्याला दिली त्याने

जर्मन भाषेत सांगितले की ब्रिटिश

सैनिकांनी पाठलाग केल्यामुळे फ्रिट्झला

पुन्हा तुर्की तळवळी जाणं भाग पडले

ग्रीक हेरांच्या चेहऱ्यावर आश्चर्य

पानंगला या दोन्हींच मिश्रण

होणे तरीमुळा, फ्रिट्झ

काही विवसानच पुन्हा

एकदा ब्रिटिश सैन्याच्या हद्दीन येईल अशी

ग्रीकाने हमी दिली त्याने दुसरी भेट घडवून

आणण्याचे असवासन दिले

ते शिपाई ग्रीक हेरांची बोलताना थेंबेल्यावर

मॅनरिंगला काहीतरी खटकले ते दोघेही

मार्च २००४

सफाईकारपणे जर्मन भाषेत
बोलत होते ग्रीकमध्ये कां
बोलत नव्हते?

ग्रीक हेरांची सूचना मान्य
करण्याखेरीज आता दुसरा पर्याय
नव्हता कारण त्या चतुर हेराला
पकडायची इच्छा प्रबळ होतीच

आता का घट केला ह्या
शिपायाला मी शत्रूच्या गोठान परत
जाऊ देणार नाही कारण जे
तिघाजणाना माहीन असत ते
गुपित राहत नाही त्याला अटक
केलीच पाहिजे ' मॅनरिंगने
कठोरपणे सांगितलं

ग्रीक हेराला हा मुद्दा पटला तो शिपाई
घोड्याचा लगाम हातात घेउन थोड्या
अंतरावरच उभा होता ग्रीक हेराने
मॅनरिंगला त्या घंटीच्या पतीकडे पाहून

रक्ता मोकळा आहे ना ते पाहण्यास सुचवले
'म्हणजे आपण याला पकडू,' तो म्हणाला

मॅनरिंगने त्याच्या खिशातल्या पिस्तुलावर
हात ठेवला आपला घोडा काही अंतरावर गेला
आणि तो जपळाईने घोड्यावर बसला त्याक्षणी

दोन मोठेदणान् आघाज झाले व त्याच्याजवळून
गोळ्या गेल्या सारे पळून पाहिले तर तो शिपाई
व तो ग्रीक, दोघेही मॅनरिंगवर गोळीबार करत होते,
मॅनरिंगचा घोडा भेदरला अर्णि एकीकडे त्यानेही
पिस्तुलाचा वापर केला. त्या शिपायाला गोळ्या
लागल्या होत्या ग्रीक हेर घोड्यावरून तडक निघून
गेला आणि दिसेनासा झाला त्याच्यामागून त्या
शिपायाचा घोडाही स्वराशिवाय पलत गेला

मॅनरिंग घोड्यावरून खाली उतरला व त्या
मृत्युन अखमी शिपायाजवळ गेला तो मरणोन्मुख
शिपाई म्हणजे एक खी होती ते पाहून मॅनरिंग
थक झाला ब्रिटिश गणवेशात वाढणारी ती एक
जर्मन महिला होती, थोड्याच वेळांती ती मरण
पावली

तो अधिकारी घराकडे परतला तोपर्यंत
सूर्यस्त होऊन गेलेवा होना मॅनरिंगने अज्ञानत्वेणी
एका खोला मारले होते याची त्याला शरप वाटत
होती ग्रीकाने त्याला यकवले होते ती खी व
ग्रीक या दोघांनी मॅनरिंगलाच ठार मारायचे ठरवले
होतं

तेव्हा तो तरी दुसरे काय करणार? 'त्या
बाईंरुजी त्या ग्रीकाला मी मारायला हव
होतं' त्याच्या मनात आलं

तो ग्रीक कोण होता? ती जर्मन महिला
कोण होती? तो फ्रिट्झ कुठे होता? हे रक्षक
फार दंदकस टिकले नाही

महायुद्ध संपल्यानंतर मॅनरिंगला

चांदोबा

एक पत्र आलं तें वाचल्यानंतर त्याला थकाय
बसला ती सर्व एक विलक्षण कथा ठरली तो
फरसवा हेर फ्रिट्झ हा खोटाही नव्हता किंवा
काल्पनिक व्यक्तीही नव्हती त्या जागतिक
महायुद्धान्तल्या जर्मन गुप्तहेगपैकी तो सर्वात
कुशल व कार्यक्षम हेर होता हे पुढे माहीन झालं

तो ग्रीक म्हणजे खुद्द फ्रिट्झच होता दुर्दैवाने
शिपायाच्या येथानली खी त्याची पत्नी होती
किंतवूक वर्षांतर ब्रिटिश शाब्दा नाच्या व
असलत्या भागात एक धोंफीमुह होते फ्रिट्झ मि
मॅनरिंग तिथे अकस्मान् समाराममोर आला
दोघांनी एकमेकांना ओळखले कदाचिन् त्यांनी
स्मितहास्य केले असेल पण ते चकार शब्दही
एकमेकांशी बोलले नाहीत



ब्राम्हणाने लागलीच उत्तर दिले, “नाही महाराज मी त्या कोणाच्याही वस्तूचा म्नीकार करणार नाही जे योग्य व खऱ्या कमाईचे फळ आहे तेच मी म्नीकारतो

अशा आनंदाच्या प्रवागी कुणीही तिका म्नी हाताने राजनाड्यातून यावे हे राजाचा योग्य वाटेना त्यात राजाच्या प्रसिद्धला धक्का बसत होता या ब्राम्हणाचा रस्तुष्ट केले पाहिजे असे त्याने ठरवले पण त्यासाठी थोडा वेळही हवाच की

“ठीक आहे पडितजी आपण उद्या थाव मी कष्ट करून जे काही मिळवीत ते आपल्याला देईन ’

ब्राम्हणाने तयून प्रणाम केला समाधानाचे हास्य त्याच्या चेहऱ्यावर विभूत होते. तो घरी परतला आणि राजाही आपल्या महालान गेला राजाने कपडे बदलले व साथी, जुनवट वगळ कपडे घालून तो महालातून बाहेर पडला याची चाडत राजा काम शोधायला लागला पण दुर्दैवाची गोष्ट अशी की त्याला कुठही काम मिळाले नाही

हिंडतहिंडत राजा समुद्रकिनार्यावर गेला. तिथे काही मासे मारणारे कोळी आपली जाळी समुद्रात टाकण्याची तयारी करीत होते राजाला काम हवे होते म्हणून त्याने एका कोळ्याला अजीजीन विचारले

कोळ्याला या तरीबाची दया आली त्याने विचारले “मोठा मासा पकडलास तर एक ताऱ्याचा पैसा देईन आणि लहान मासा पकडलास तर एक कवडी देईन चाखेल”

राजाला ही अत मान्य करणयाखेरीज गत्यंतर नव्हते त्याने जाळें हातान धरले, समुद्रात थोडे अंतर गेल्यानंतर त्याने जाळें फेकले, तो बराच वेळ थांबला आणि नंतर त्याने जाळें खेचले सुदैवाने त्यात एक मोठा मासा आणि एक लहान मासा अडकल्या होत्या

राजाला मासेमारीचा काहीच अनुभव नव्हता सारी रात्र जरी तो निथं चलयला असता तरी फारसे जास्त मिळेलच अशी काही आशा नव्हती म्हणून राजा परत किनाऱ्यावर आला व त्या काळ्याकडे गेला कोळी त्याची वाट पहात होता

त्याने हातान एक ताऱ्याचा पैसा व एक कवडी राजाला दिली त्याचे आभार मानून राजा वाड्यावर परतला पहारेकरी रात्रभर पहारा करून आळसावने होते राजा त्याच्या वकळत वाड्यात शिरला नंतर बुफारी जेव्हा दरबार भरला, तेव्हा तो ब्राम्हण वाट पहात असताना राजाला दिसला

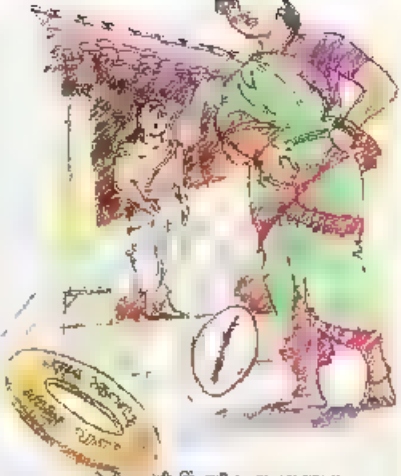
पडितजी मी रात्रभर काम केले आणि एक ताऱ्याचा पैसा आणि एक कवडी कष्ट करून मिळवली आहे, ती आपण घ्यावी त्याशिवाय माझ्या खजिन्यातून आणखी काही हवे असते तरी आपण ते घ्यावे अतमान करू नये राजाने अत्यंत नम्रपणे म्हटले

नाही महाराज मी आपल्या खजिन्यातल्या वस्तूंपैकी काहीही घेणार नाही कारण तो जननेचा पैसा आहे पण आपल्या निढळाच्या घामाची जी कमाई आहे ती मला मी घेईन मला तो पैसा व कवडी आपण द्यावी ब्राम्हणाने म्हटले

राजाने आपल्या आगरख्यातून ती नाणी काढली व ब्राम्हणाला दिली ब्राम्हणाने राजाचे आभार मानले व म्हटले, “ही नाणी आपली खरी कमाई आहे आणि म्हणून मला ती फार मूल्यवान वाटते

ब्राम्हणाच्या चेहऱ्यावर आनंद फुलला होता ब्राम्हण घरी पात गेला

राजवाड्यात जाऊन राजाकडून आपला पती काय आणणार याबद्दल त्याची पत्नी उत्सुकतेने



वाट पहात होती काही किमती उपहार व भरपूर धन घेऊन तया घरी येईल अशी मित्ता आशा होती काय आणत आहेत हो” ब्राम्हण झपट मूळाने येत होता त्याला तिने विचारले

“काहीतरी फारच किमती असलेली, या राज्यात आजपर्यंत राजाकडून झुणालाही न मिळालेली, अशी अमूल्य वस्तू घेऊन आलाय मी” ब्राम्हणाने सांगितले

“दाखवा कीं त्वकर्” पत्नीने उत्सुकतेने विचारले

ब्राम्हणाने आपल्या झालीच्या घडीन, गुंडाळलेला एक ताऱ्याचा पैसा व एक कवडी हळुवारपणे काढली व पत्नीच्या हातावर ठेवली “ही महाराजाच्या निढळाच्या घामाची कमाई

आहे. त्याच्या खजिन्यातल्या किंवा अभावस्थ्या जगाहिरापेक्षा जास्त मूल्यवान व वैशिष्ट्यपूर्ण आहे. बाकीची घनदीलत त्यांना लोकांकडून भेट मिळालेली आहे. हा यातला मूळ परक आहे बगैरे!"

"बाई या एक पैसा नि कवडीच का फक्त अणलीत तुम्ही? आणि याची अमोल किंमत म्हणतायका? बाई बाई अन्ना, डालय तरी काय तुम्हाला?" "नेने गंगाने ती दोन्ही नाणी अणणान भिरकावली त्याच घर छोट होत तरी अव्वार मोठ होत

ब्राम्हण दमून परत आला होता आणि त्या-क्षणी तरी बायकांबरोबर वाद घालायची त्याची इच्छा नव्हती. शांतपणे तो आपल्या नित्य कर्माकडे वळला. त्याची बायकाही घरकामात गुनवी. दोघांसाठी त्या नाव्याच्या पैशाची व कवडीची अठवण राहिली नाही आणि दोघाही झोपी गेले.

दुसऱ्या दिवशी सकाळी ते उठतात. तो काय? आवारात जिथे तो पैसा पडला होता तिथे सान्याच्या नाण्याचे झगडे उभे होते आणि फळे लागडल्यासाठी त्या झाडावर सान्याची नाणी लटकत होती.

जिथे कवडी पडली होती तिथे चांदीच्या कवड्याचे झाडे होते. चांद्या फात्रावर जिकडीतकडे चांदीच्या कवड्याच दिसत होत्या.

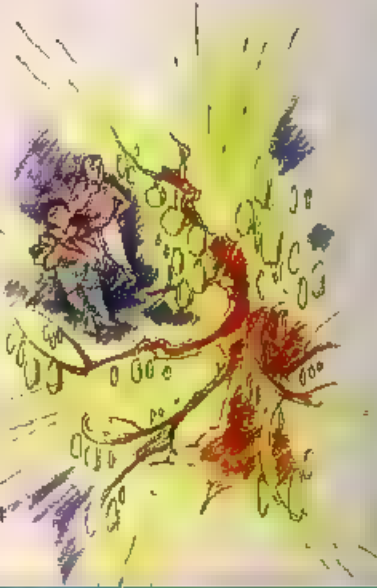
दोघांनाही खूप आनंद झाला व ती नाणी व

कवड्या गोळा दोघे करू लागली. ब्राम्हणाने ती एका सोनाराकडे नेऊन विकली.

'ती नुता मी खागत होता की आजपर्यंत राजाकडून इतके बहुमोल दक्षिण कृपासाठी मिळालेले नव्हते

पत्नी राममून गेली होती "साझा खर्च फार चुकलं हो. ती नाणी रांगाने भिरकावून दिली होती मी!" ती ओगळण्याची होऊन म्हणून होती.

त्यानंतर तो ब्राम्हण व त्याची बायको सधन आणि सुखवस्तू झाली. त्यांना कसलीही कमतरता भासली नाही. ती दोघाही सुखास्माधानाने राहू लागली.



घाई

विष्णू हा शताचा एकुलता एक मुलगा होता. त्याच्या वडिलांच्या निधनानंतर त्याचा व्यापार तो अतिशय जबाबदारीने व कुशलतेने सांभाळत होता. तो साहजिकच शाताचा फार लाडका नात.

एक दिवस त्याला जंवेण वाढताना ती म्हणाली, "या दुसऱ्याच्यावेळी तुझ्या वडिलांचे जिवलग मित्र रामराय आपल्या मुलीला घेऊन इथे येणार आहेत.

रामराय? हे कोण रामराय? मी तर त्याचे नाव कधी ऐकल्याचे आठवलं नाही. विष्णूने आश्चर्याने विचारले.

होकासर्थी मान डोलावीत शाता म्हणाली, 'अरे, तुझ्या जन्मापूर्वी आम्ही बोझे एकाच नाड्यात राहान होतो. आमची बंगळी बिऱ्हाळे असली तरी अगदी एका कुटुंबासारखाच आमचा

घरोबा होता. दोघांची अगदी घनिष्ट मैत्री होती. पण काही वर्षांनंतर रामराय व्यापारासाठी दूर प्रान्तांत गेले. तिकडे काम वाढल्यामुळे त्यांना कधी इकडे यायला जमने नाही. आता त्यांना आपल्याला भेटायची फार इच्छा आहे. इथे येण्याचे आणखी एक कारणही आहे. त्याच्या मुलीसाठी ते चांगले स्थळ शोधत आहेत. म्हणून त्यांनी आपल्या मुलीला घेऊन इथे येणार असल्याचे कळवले आहे."

काही क्षण विचार करून ती पुढे म्हणाली, 'तू चांगला व्यापारी बनला आहेस हे त्यांना कळत असेल. म्हणून कदाचित तुझ्याकडेच ते चांगला योग्य मुलगा म्हणून बघत असणेत. हे देखील एक कारण असू शकेल."

आईचे धोतण ऐकून विष्णू आश्चर्यचकित होऊन म्हणाला, "पण काय झाल? येऊ

तलिता जयस्वाल



देत कीं।

‘जरे, ते येणार आहेंत म्हणून मला आनंदच वाटतोय पण त्याची बायको फार खाष्ट नि कजूस आहे अस ऐकलंय. त्याची मुलगी आईसारखीच असली तर?’ शंजाची रुमिणी म्हणत होती कीं रतीतरामाच्या मूलीसाठी, जलजासाठी तुझे नाव तिने सुचवले आहे, म्हणून जर रामरावानी तुला याबाबतीत कांही विचारले तर त्यांना माझ्याशी बोलायला सांग मला विचारल्याशिवाय काही तू एकटा निर्णय घेऊ नकोस

रामराव नेकीवा घेऊन आले शांताच विष्णूने त्यांचे प्रेमाने अगल स्वागत केले पक्षाचा प्रसन्न स्वभाव व सौंदर्य शगताला जायखत

मार्च २००४

विष्णू जेव्हा रात्री घरी आला, तेव्हा ती त्याला म्हणाली, ‘‘हे बघ ही मुलगी किती चांगली सुलवमावी आहे अशी मला सूत हवी’’ दोन्हीतून विवरांन जर रामरावांनी कांहीच विषय काढला नाही, तर मीच त्यांना विचारीन

‘‘आ, आई, त्याचकाय मत आहेत अगोवर कळल्याशिवाय घाई करू नकोस हे!’’ विष्णूने जग सावध पवित्रा घेतला

दोन दिवस गेल्यानंतर विष्णू एकदाच बसला होता निरर्थ येऊन शान्ता त्याला म्हणाली, ‘‘पद्या मला फरच आचडती आहे. घरातल्या कामाची मिला आचड दिसतेय पण रामराव लक्षाचा विषय माझ्याबद्दल का काढीत नाहीत ते काही मला कळत नाही आज मीच त्यांच्याशी बोलते तुला काय वाटत?’’

विष्णूने जरा चिडून म्हटले, ‘‘ते लोक आठवडाभर इथें राहाणार आहेत ना? जरा धीर धर कीं तू जर अशी घाई केलीस तर आपलीच किंमत त्यांच्या दृष्टीने कमी होईल

शाता मुकाट्याने तिथून निघून गेली विष्णूही तिथून जाऊ लागला, तितक्यात विष्णू म्हणून गोड आवाजात हाक आली त्याबे बळून पाहिले तर पद्या त्याच्याकडेच येत होती

आता तुमची आई व तुम्ही जे बोलत होतात ते मी ऐकले आहे ती त्याला म्हणाली

विष्णू चौचलत म्हणाला, ‘‘आईची प्रत्येक

बाबतीत घाई असते म्हणून ,’ आणि तो शय्य बसला.

पद्याने किंचित हसून म्हटले, ‘आईच्या मन्तनस विचार मी ओळखले आहेत त्यांना भिती वाटले की येणारी सूत कशी असेच त्यांच्याशी पटवून घेईल की नाही म्हणून त्यांना शांत स्वभावाची मुलगी हवी असणार, आणि त्यात काही गै नाही किंवा घाईही नाही कारण तुम्ही एकुलते एक आहात

विष्णूने होय म्हणून मज्ज डोलावली पद्या पुढें म्हणाली, ‘‘माणसाची मनोवृत्ती एकदा समजली की त्याची आबडनिबड कळते नाहींतर फुटलेंल्या अशात दिसतान, तशी बडीबाकडी निचें दिसायला लागतान माझे बडीत चाले व्यापारी आहेत, निर्यसनी आहेत पण माझी आई जरा अगोव नि एककडी आहे म्हणून लोक मिला माडखार नि कजूस म्हणतात आपल्या पश्चिमांतले लोक तिच्याबद्दल काय बोलतात ते माझ्या बडिलांना ठाऊक आहे म्हणून हा गेली

लक्षाचा विषय तुमच्या आईच्याबद्दल काढायला त्यांना जरा संकोच वाटतो आहे जर आईनीच विषय काढला तर माझ्या बडिलांना फार बरे वाटेल

अस बोलताना तिचे डोळं भरून आले आणि तिने खाली मान घातली

विष्णूने एक पाऊल पुढे टाकले नि तिचा हात हातात घेऊन ती म्हणाला, ‘‘वाई आईला नाही मला झाली होती मागचापुढचा काही एक विचार न करता मनात येईल ते मी स्पष्ट बोललो मला माफ कर पण आता मात्र घाई करायलाच हवी

‘‘कशाची घाई?’’ पद्याने आश्चर्याने विचारले

‘‘आपले लग्न ठरवायची घाई ज्या मुलीने माझ्या आईला नि मला जिकले आहे तिचे लग्न ठरवायची घाई नकोका करायचा?’’ विष्णूने हसून विचारले

पद्या हंसरी आणि लाजून तिथून आन निघून गेली



चाबोवा

57

मार्च २००४

56

चाबोवा



सुवर्णपात्र

पांचव्या कल्पात बौध्दत्वाची शरीरा नावाच्या देशात भांडी विकणाऱा हावोळी म्हणून अवतार घ्यायला केला. ते जुनी भांडी विकून घेऊन त्याच्या ऐक्याची नवी भांडी देत या धंद्यात बौध्दिसत्त्व उचित वेळवेळी लक्ष घेत.

त्याच देशात भांड्याचा व्यापार करणारा आणखी एक व्यापारी होता. तो फार सोपी हात नांव शोधिसत्त्व परंपराच्या संकल्पाने कांठे जायचे न ठावून व्यापार करीत.

एकदा दोघे भिळून तेलिवाहा नावाची नदी पार करून आंध्रपुर नांवाच्या गांवी पोचले. एकाच्या घराच्या आड दुसरा येऊ नये या हेतूने दोघांनी त्या गावातले निरनिराळे भाग बांटून घेतले आणि दोघे आपापल्या बाट्याच्या भागात व्यापारात निघाले.

त्या आंध्रपुर गावात एका बाण्याचे घर होते. त्या बाण्याचे कुटुंब एका काळी चांगले श्रीमंत होते परंतु पुढे त्यांना गरीबी आली. त्या कुटुंबातले दोघे

भाऊ आणि सयती गेल्यावर उरले काम ते दारिद्र्य, एक भाताची आई, आणि तिची सहानुभूती दोघी बरोबरी करून करून आपला उद्धारवाह चालवीत होत्या.

त्यांच्या घरात बरीचशी जुनी भांडी होती. त्यात एक सोन्याचे भांडे होते. चांगली स्थिती असताना ते बापायत नव्हते. त्यामुळे बापायत नव्हते म्हणून थोडे फिके पडले होते. ते सोन्याचे आहे हे दोघींनाही माहीत नव्हते.

दोघी व्यापारी भांडी घ्या भांडी पातेल्या, तपेल्या, कुट्या वा न कल्या घ्या! असे ओरडत त्या बायका रडत त्या घरामागे आला.

जे आवाज ऐकून मुलगी म्हणत होती, भांड्याली, - "आई मला काही तरी घे की ना."

"काही तरी देऊन तुला काही घ्यायच झाल तरी आपल्याजवळ बायला आहेच काय?" आई म्हणाली.

'आपल्याकडे एक भांडे आहे की ना काही

'आपण ते बापायत राखून नाही ते देऊन घे की माझ्यासाठी काही तरी' मुलगी म्हणाली. म्हणतही त्या सोपी व्यापाऱ्याला बोलवून आता बसण्याला सांगितले. घेतो भांड दाखवून म्हणाली, "बाबा रे हे घेऊन बापायत राखून नुसत्या या बहिणीला काही तरी दे की."

सोपी व्यापाऱ्याने ते भांड हातान घेतल्याबरोबर त्याला बाटले की ते सोन्याचे आलाचे. च्याने ते हातान त्या हातान दोन तीनदा फिरवून पाहिले. थोडे केस, लताचे केस, काठीने बाजवून पाहिले व सोन्याचे असल्याची खात्री करून घेतल्यावर ते स्वस्तान उडविण्याचे ठरवून म्हणाला - "बाबायल काय रोपा? आजी? याची किंमत आहेच काय?" आणि भांडे टाकून उठला आणि निवून गेला.

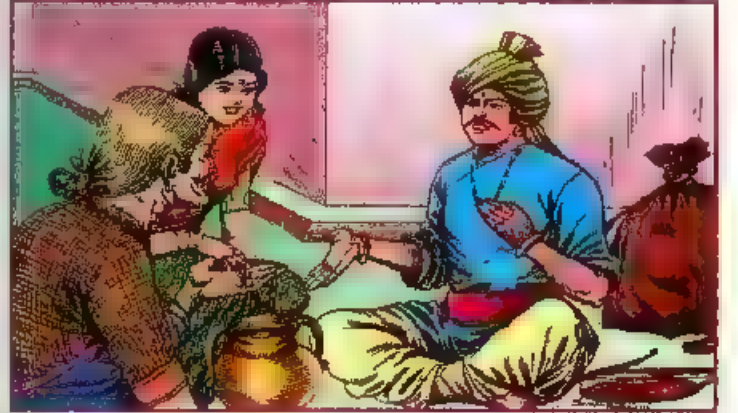
दोघा व्यापाऱ्यांनी आपसात ठरवले होते की, एकजण ज्या गल्लीतून फिरून गेला असेल त्या गल्लीत त्यानेच कुसरा गेला तरी हरकत नाही. काही

वेळाने बौध्दिसत्त्व "भांडी घ्या भांडी" म्हणत त्या बायका राहान त्या गल्लीत त्याच्या घरासमोर आले. तो आवाज ऐकून मुलगी आईला म्हणाली, "आई घे की ना काही तरी."

'या भांड्याशिवाय आपल्याजवळ आहे तरी काय मुली? हे भांडे काही कामाचे नाही म्हणून तो तांबोळी फेकून नव्हता का गेला? मग काय देऊ अन् काय घेऊ?" आई म्हणाली.

ती तांबोळी चांगला नव्हता आई, लबाड होता हा तांबोळी पहा आवाजावरून किती चांगला वाटतो आहे! मुलगी म्हणाली.

आईने बौध्दिसत्त्वाना घरात बोलावून बसवल्या सांगितले आणि त्यांना ते भांडे दाखविले. बौध्दिसत्त्वानी ते भांड पाहिले व ते सोन्याचेच असल्याची खात्री करून घेऊन म्हणाले, आई हे एका लाखाचे तरी असले की हो! याच्या खाल देण्यातयक माझ्याजवळ मायच नाही!



“बाबा रे, धोड्यावेळापूर्वी एक तांबोळी घेऊन हे कवडीपोलावे आहे असं सांगून भांडं पेंकून देऊन गेला होता. असंल हे सोन्याचच तू म्हणतोस की! तू हे घे आणि तुला वाटेन तें त्याबद्दल दे!” म्हणारी म्हणाली

बोधिसत्त्वानी त्याच्याजवळ पाचशे रुपये होते ते आणि पाचशे रुपये मिळतील एवढी त्याच्या जवळ मांडी होती ती त्या दोघांना दिली व म्हणाले “आहे, परंतु प्रवासापुरते आठ रुपये छे पिश्या आणि तसाजू शिवाय माझ्या जवळ जो माल आहे तो सर्व तुम्हाला देतो, घ्या!” असे सांगून व सर्व माल देऊन बोधिसत्त्वानी सोन्याचे भांडे घेतले आणि निघून गेले

त्यांनी ठेवून घेतलेले आठ रुपये नदी पार जायला तरीवाल्याला सापडला लागले

नंतर लोभी लबाड व्यक्तींनी आपण केलेली युक्ती फलाला पोते का पाहण्यासाठी पुन्हा त्या बापकाः हात त्या घासमोः येऊन मोठ्या आविर्भावाने म्हणाला “कं तर टाका इकडे ते भांडे आणि घ्या त्याबद्दल एकाडे भांडे!

म्हणारी स्तत्रपुत्र लबाड व्यापाऱ्याला म्हणानी “कायरे बाबा! लाख रुपयांच्या भांड्याला कवडी

मोलाचे म्हणून टाकून गेला होनास को! दुसरी एक श्रमिन्मा तांबोळी आला होना ती एक हजार रुपये देऊन भांड घेऊन गेला”

तं ऐकताच त्या लबाड व्यापाऱ्याला धम लाव्यावरखे झाले

“लाख रुपयांचं भांडे त्याने उडवले का? माझं केवढं कुंकुमान झालं?” असं म्हणत कपाळ बडवीन रडत आणि वेड लागल्यासारखा नवळचा सर्व्माला व पैसा त्या नदीजवळ टाकून बसून आणि अगावच्छे अपाणं घसरून खाली पडून होते तिकडे ही उध न देता फक्त तसाजू हानान घेऊन नदीकाठी दाखन गेला बोधिसत्त्व तरीत वसून प्रवाहाच्या मधवभागी पोचलेले दिसले

त्या लोभी व्यापाऱ्याने तरीवाल्याला तर धरल अग्रायला डाका मरल्या ‘परंतु कशाला न्यायची रं” बोधिसत्त्व तरीवाल्याला म्हणाले बोधिसत्त्व नदीजवळ आलेले लबाड व्यापाऱ्याने पाहिले ध्वज त्याला आवेश चढला आणि तो छानी बडवू लागला त्याच्या नोंडून एक केऊ लागल बोधिसत्त्वाच्या डोऱ्याने त्याची छाती कुटली व तो लथेच गस झाला बाध्दंम चानी वानधर्म करीत पुढले आयुष्य घालंकिं



विष्णुपुराण

सूतमुनी नामदाच्या तपश्चर्येची कथा सांगू लागले: पूर्वी नारद एक दासीच्या पोटी जन्मला ती दासी एका भगवतोमाच्या घरी काम करीत असे त्या भगवतोमाच्या घरी नेहमी धोर ऋषी व मुनी येत आणि त्यांचे तो चांगले अतिथ्य करी नारद फा खेळून होता तरी त्या बाल्यादरम्यानही तो त्यानक पाणी प्यायला आणून वृक्ष अशाच प्रकारे त्याची वहायमोडी कामे करून त्याची सेवाचाकरी करी त्या वेळी होनी पुनी आपसान धोर ज्ञानाच्या व विष्णूच्या मायेच्या गोष्टी बोलत नारद त्या आनंदाने ध्यानपूर्वक ऐकत असे पाणी म्हणजे नी ने देणास म्हणून मुनी त्याला “नारद म्हणून हाक मारीत नारदाच्या बाल्ययान्त त्याची आई त्याप चावस्थाने भरणे चानी

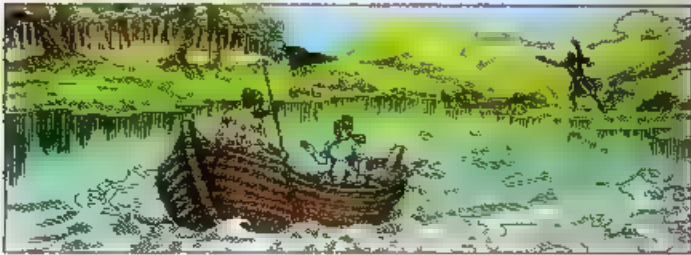
त्या बालकाला त्याचा बाप कोण काय

काही माहीत नव्हने बरोबरची मुले नारदाला दासीपुत्र, म्हणून त्याच अपमान करीत

पुढे काही दिवसांनी त्याचा मालक भगवतोमा ब्रह्मवसुद्धा निर्बलला नारद निराश्रित होऊन भुक्तेने जीव कामावीम झाल्यासारखा दारोदारी फिर लागला त्याला चोर म्हणून लोक हाकळू लागले खट्याळ मुर्ते दगडघांवे मारून उडवीत आणि त्यानच त्यान गंमत वाटे

“मी कशाला जन्मलो? मी अरा काय पाप केले की मला इतक्या अन्यायाने हे लोक मारहाण करताना? कुर्मीकीटक व जनावरे सुद्धा रानाबनान स्वच्छंदपणे हिंजतात, फिताता” असं विचार करीत नारदाने गाव सोडून जंगलाची वाट धरली त्याला मुनी आपसगत बोलत त्या गाष्टीची आनवा झाली

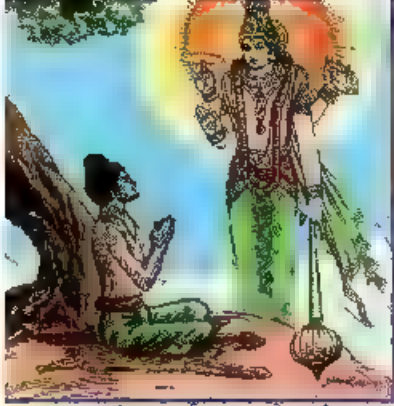
३ ध्रुवनारायण अवतार



मार्च २००४

६०

चाचोबा



‘मी तपश्चर्या का करू नये’ कुलीन कुटुंबात मी जन्मला पाहिजे।’ असे ठरवून नारदान तपश्चर्या सुरू केली

‘‘स्नानाच्या नाथ? या त्रिलोकाचा जो पिला लोच घासो बघीरद। त्याने मला कसही ठेवावे, मला तं मान्य। असे मनाशी ठरवून नारदान तपश्चर्या केली। नारदाचे तप फळाला आले त्याच्याच तेजोमय प्रकाशाचा झोत पडला।

रवत विष्णूच प्रसन्न होऊन ज्योतिरूपे प्रगट झाला होता, तो म्हणाला ‘‘वरस नारदा! तू माझ्यात लीन होत आहेस तू ब्रह्मदेवाचा भावसुपुत्र म्हणून जन्मला येथील तुझ्यात माझा अशा प्रसील नू चिरंजीवी होशील त्रिकालावधित त्रिलोकाला नू भ्रमण करीत महान धीर्नी संपादन करशील असे विष्णूने वरदान दिले.

नारद विष्णूचा अंश म्हणून व ब्रह्मदेवाचा

मानसपुत्र देवर्षि म्हणून जन्मला व त्रिलोकाच्या आदरास पात्र झाला विष्णूच्या अनेक लीलायनारात नारदाचा अवतार हा एक अवतार गणला गेला

अशा थोर देवर्षी नारदाचा उपदेश ग्रहण करून ध्रुव ज्ञापाझप ‘चालू तागल्यावर एकदम समोर दादा धाब, अरण्यात पाऊ नथोस!’ असे म्हणत उत्तम रवत धावत आढवा येऊन उपा राहिला व हान घालून म्हणाला - दादा, तू असा अरण्यात निघून गेलास तर मी एकट्याने कोपाबरोबर हरिभजन करवयाचे? खेळायला तरी मला तुझ्यासारखा भाऊ कोठे तामणार? माझी आई तुला फारच बोलती पण तुझा माझ्यावर राग का?’ असे म्हणून ती ओकसाबोवशी रडू लागला

ध्रुवाने उत्तमला मिठी मारली व म्हणाला ‘‘माझ्या लाडक्या उत्तमा, मला जन्म दिव्याबद्दल माझ्या आईलासुद्धा धोरण घ्यायला नको का?’’

‘‘तर मग मीमुद्धा तुझ्याबरोबर अरण्यात येते, तू तपश्चर्या करशील तेव्हा तुला मी फळे फुले, बंगरे भाणू देईन उत्तम म्हणाला

ध्रुव म्हणाला ‘‘तस केलस तर तुझी आई तुझ्यासाठी रडेल की रे मी तुला दादा ना! मग तू मात्र एकल घाहिजस!’

ते ऐकून उत्तम तसाच रवत उभा राहिला जागचा हावला नाही त्याच बेली सुरुची धावत आली व त्याला तिने मिठी मारली परत उत्तम निला झिडकारीत म्हणाला ‘‘आई, नूमाशिवू

नकोस! तुझ्यामुळेच माझा दादा निघून जातो आहे!’’

सुरुचीची मान वाजेने खाती झाली व ती म्हणाली ‘‘होय दादा! मीच पापिणी आहे, सर्व गोंधळ माझ्यामुळेच झाला!’ असे ती म्हणत असता उत्तानपादराजा स्वत आला व ध्रुवाला मिठी मारीत म्हणाला ‘‘ध्रुवा दादा! थाबा हे सर्व माझ्या मदकडीमुळे धडले माझे सिंहासन हे तुझेच आहे ये, वाळ!’ ज्ञोपर्यंत ध्रुव पुष्कळच रू निघून आला होता.

त्यानंतर नारद सुचीनीला म्हणाला - ‘‘माते, तू खरोखरीच रत्नगर्भा आहेस! तू आपल्या मुलाची काळेजी मुळीच करू नकोस स्वत नारायण त्याच्या रक्षणासाठी समर्थ आहे!’’ असे लागून नारद उत्तानपाद राजाला म्हणाला - ‘‘ही श्रापण सर्वांनी अगनद मानावयाची ही वेळ आहे तुझे जडीत ध्रुवचे आजोबा स्वयंभू मनु होते त्याच्या वशाला ध्रुव मांडी कीर्ती संपादन करून देईल यांत कोणी कोणाला दोष देण्याचे कारण नाही ही सर्व त्या नारायणाची इच्छा व सकल्य आहो!’ असे सांगून नारदाने सर्वांचे मान्वन केले

ध्रुव मधुवनात ‘‘ओम् नमो नारायणाय’ मवाचा जप करीत तपश्चर्या करीत असता यमुना नदीची मदधारा त्याबरोबर तल देत होती आणि झर रानटी जनावरे त्याच्या जरी बाजूला आम मित्रासारखी हिंडत होती त्याच्या घोर तपश्चर्येमुळे त्रिलोक हादरून गेला

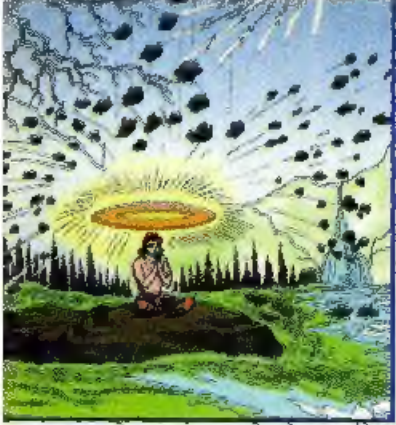
कोणी कोठेही तपश्चर्या करू लागला की



झाला वाटे की आपले आसन बळकावण्याचा तो प्रयत्न आहे म्हणून इद्राने ध्रुवाच्या तपश्चर्येन विघ्ने आणायचा प्रयत्न सुरू केला वज्रप्रहार करून त्याने पाउस बीज व गावाचा वर्षाव केला, परत ध्रुव जागचा हवला नाही, इद्राने दगडाचा वर्षाव सुरू केला, तेव्हा विष्णूचे सुदर्शन चक्र ध्रुवाचे रक्षण करण्यासाठी त्याच्या डाव्याक फिरत राहिले व सवे दगड दूर जाऊन पडले

तेव्हा नारद इंद्राला म्हणाला - ‘‘ध्रुवाला तू सामान्य बालक समजत आहेस का? तू त्याच्या बेमालाही धक्का लावू शकणार नाहीस! विनाकारण तू भिऊ नकोस! इद्रापद म्हणजे त्याला काडी किंमतीचेही वाटत नाही समजले का?’’

ध्रुवाच्या तपश्चर्येवर प्रसन्न होऊन विष्णूने त्याला दर्शन दिले ध्रुवाने विष्णूच्या पायांना मिठीच मारली आणि त्याच्या प्रसन्न वदनाकडे



एकाग्र होऊन आनंदासुद्धावात तो पहात राखिला. त्याच्या कंठातून शब्द उमटेना. त्याच्या मनात म्हणायचे होते - "देवा, तोंड भरून तुझी स्तुती करावी वाटेने, पण मी अबोध बालक आहे, काय बोलावे तेच कळत नाही!"

विष्णूने आपला शंख ध्रुवाच्या गालाला लावला मात्र, लगेच वैदेवेदांतातले सरभूत थोर स्तोत्र शामगानासारखे ध्रुवाच्या तोंडापाटे प्रगट झाले.

विष्णूने पंचवहस्य करीत विचारले - "बाळा, ध्रुवा! माग, तुला काय हवं ते!"

ध्रुव म्हणाला - "हे परमपुरुषा! भ्रमर जसा कमळाच्या चिकटून राहिलो तसे माझे मन तुझ्या मधुर मंदहास्यवदनाच्या कमळावर नित्य खिळून राहील, एवढेच मला हवे आहे, याशिवाय काही नको!"

"तथास्तु! तू आपल्या राज्यात परत जा व धर्म व त्याच्याने राज्य कर, त्यानंतर तू माझे स्वस्वरूप

असलेल्या विश्वाच्या शिरोभूमी असलेल्या ध्रुवपक्षा पोहोचशील! कल्पकल्पतांपर्यंत तू त्या भक्ष्यर स्थिर राहशील!" असे वचन देऊन विष्णू अंतर्धान पावला.

विष्णूने ध्रुवावर अनुग्रह करण्यासाठी जो अवतार धारण केला त्याला 'ध्रुव नारायणवत्सर' हे नाव प्राप्त झाले. ध्रुव माहिष्मती नगरीला परत आला. उत्तानपाद राजाने ध्रुवाच्या राज्याभिषेक करून दिला आणि तो स्वतः चानप्रस्थाश्रमात तपश्चर्या करण्यासाठी निघून गेला.

जामांचा विश्वाह झाला नव्हता, तो राजाधर्माला अनुसरून प्रजेला हिंस्र पशूपासून काही बारा हौक नवे यासाठी शिकारीस जाऊ लागला. हिमालय पर्वताच्या अरण्यांत दुष्ट यक्ष रहात, त्यांनी त्याच्याशी वैर धरून त्याला ठार केले.

पुत्रशोक अनावर झाल्याने सुरुची विकडे गेली आणि पेटलेल्या बणब्यांत सांपडून जळून गेली.

ध्रुवाने यक्ष जातीचे निर्मूलन करण्यासाठी त्यांची राजधानी उलकापुरीवर स्वारि केली. क्षुद्र मायाची यक्षांनी मायाजालाचा प्रयोग करून पाहिला. ध्रुवाने नारायणासारखा प्रयोग करून यक्षांचे मायाजाल छिन्नभिन्न करून नष्ट केले.

कुबेर ध्रुवासमोर हात जोडून शरण मागवला आला आणि त्याला अलोढ संपत्ती व मूल्यवान भेटी देऊन त्याला त्याने खूष केले.

ध्रुवाला पुत्रसंततीचा लाभ झाला, त्याने एक आदर्श राजा म्हणून चिरकाल राज्य केले आणि स्वार्थसु मनूच्या वंशाळा कीर्तिलाभ करून दिला.

शेवटी आपल्या थीररूपा मुलांचा राज्याभिषेक करून देऊन वद्विवाश्रमी प्रस्थान केलें, तेथे विष्णूचे ध्यान धरून तपश्चर्या करीत त्याने स्वर्ण देह संपादन केला.

श्री विष्णूच्या आज्ञेने विष्णूदूत विमान घेऊन आले, त्यांना विष्णूसारखेच चार हात होते.

ध्रुव त्यांना म्हणाला - "माझ्या आईला प्राप्त नाही, ते पद कितीही उन्नत असले तरी त्याची मला गरज नाही!" विष्णूदूतांनी प्रथम एका विमानातून वर जात असलेल्या सुनीताला दाखविले. तेव्हा ध्रुव विमानात बसला आणि अनुक्रमे ग्रहमंडळ, नक्षत्र मंडळ आणि सप्तर्षी पार मरून ध्रुवपदापर्यंत प्राप्त झाला. ध्रुवपदावर विष्णू पद किंवा ध्रुवक्षिती असेही म्हणतात. विष्णूचे निवासस्थान जे वैकुंठ

तेथेच आहे, ध्रुवक्षितीतच गोलोक आहे, गोलोकात विष्णू त्रिभुज रूपांत कृष्ण म्हणून, व प्रकृती ही राधा म्हणून राहून वेणुगान करीत आनंदाने विहार करतात. गोलोकाच्या वर घोर अंधकार पसरलेला असतो. त्या वैकुंठलोकात वास कातो. ध्रुव नित्य निर्निमिष अंधःक्राशपलीकडे विष्णूकडे एकटक पहात असतो, त्याची ज्योति नित्य प्रकाशित होत असते. कुंट्याना बांधलेल्या गाईसारखे समर्थिमंडल ध्रुवाच्या चारी बाजूला प्रदक्षिणा करते. त्याच्या-खाली त्याचेही सर्व ग्रह मंडल व नक्षत्रमंडल यंत्राकार पिरत असतात.

गोलोकाच्या खाली ब्रह्मवैव राहतो. तो सत्य-लोक, पुढे जनलोक, महर्लोक, स्वर्लोक, भुवर्लोक, भूतलोक, असे उर्ध्वलोकांत सातलोक आहेत आणि



चांदोबा

भूलोकच्या खाली अधोलोकांतील अतल, नितल, सुतल, रसातल, तलातल, महातल व पाताळ असे सात लोक मिळून चवदा लोकांच्यावर विश्व-शिखराच्या अग्रस्थानी राहून ध्रुव अचलावस्थेत राहून, सर्व विश्वाला प्रकाशित करतो.

दीक्षा असावी, परंतु लहानशेर हा भेद न मानता कितीही मोठे ध्येय गांठणे अशक्य असू नये. त्याचे उदाहरण म्हणजे पांच वर्षे वयाच्या ध्रुवाने तपश्चर्या करून जे साध्य केले ते होय।" या शब्दांत सून महर्षी ध्रुवचरित्र संपूर्ण करून पुढे सांगू लागले.

"मत्स्य म्हणजे मासा. हा एक केवळ जलचर प्राणी आहे, तर कूर्म म्हणजे कांसव, हे पाण्यातही व जमिनीवरही वास करणाऱ्या प्राण्यांपैकी एक आहे. पाण्यातून प्राणी जमिनीवर आला. म्हणजे जलचर अवस्थेतून भूचर अवस्थेत त्याने प्रवेश केला.

विष्णूने असाच कांसव होऊन कूर्मावतार घालून केला।" असे सांगून सून महर्षींनी कूर्मावताराची गाथा सुरू केली.

"देव व दानव म्हणजे सुतसुतांनी क्षीरसागराचे

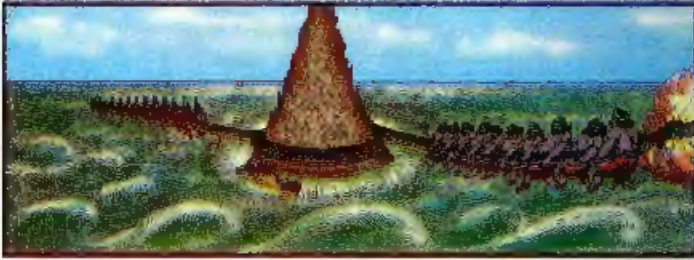
मंथन सुरू केले. त्यांना या समुद्रमंथनाने अमृतप्राप्ती होईल असा विश्वास होता.

"अमृतप्राप्ती झाली तर ती सर्व आपल्याच प्राप्त होईल!" असे भुजवलावर आणि संख्याबळावर अवलंबून राहणाऱ्या राक्षसांना वाटत होते.

"राक्षसांना अमृतप्राप्ती झाली व अमृतत्व लाभले तरी आपला विघाड असा काय होणार? आपला सर्व भार त्या विष्णूवर तर आहे!" असे देवांना वाटत होते.

क्षीरसागरात मंदार पर्वताला रथोत्थासू उभा करून, वायुकी नगाला त्या रथोत्था बांधून समुद्र मंथन करायलाचें करजे, परंतु मंदार पर्वताला आणून त्याला क्षीरसमुद्रात आणून उभा करणे कोणाला शक्य नव्हते. म्हणून विष्णूने अनुग्रह करून ते काम केले आणि गिरिधारी ही कीर्ती संपादन केली.

राक्षसांनी वायुकीला त्याच्या तोंडाकडून धरतो, असा व्हट घडला. 'ते मान्य करा', असा सल्ला विष्णूने देवांना दिला आणि सर्व देवांना पुढे धरायला सांगून शैपयचे टोंक स्वतः विष्णूने धरले. नंतर क्षीरसागराचे मंथन सुरू झाले.



विविध संस्कृतींमधल्या गोष्टी

जेव्हा पऱ्या बाजार करायला आल्या...

मिलफर्ड-हेबन हे वेल्सच्या ळलुकामय किनाऱ्यावर वसलेले एक लहानसे शहर होते. तिथले लोक अगदी खांत, साधे जीवन व्यतीत करत होते. पण कांही दिवसांनंतर कांही विचित्र व चमत्कारिक घटना घडायला लागल्या.

दुकानांतून सामान अकस्मात नाहीसे होऊ लागले आणि ज्यांचे सामान नाहीसे होत होते, त्यांच्यासमोर कांही सोन्याच्या मोहरा येऊन पडायला लागल्या.

एके दिवशी एक दुकानदार, ग्रीफीथ, आपल्या शेनटच्या गिऱ्गार्डकाला निरोप देऊन, कमळावरचा ग्राम पुसत, आणि जरा दम ताकीत स्वस्थ वसला होता, तोच त्याच्या डोळ्यांसमोरच असलेला एक मोठा भोपळा अचानक अदृश्य झाला, जागेवरून नाहीसा झाला. ते पाहून तो गडबडला आणि तालीच तिथे कांही नाणी येऊन पडली. ते पाहून तो हैराण

झाडा, चकित मुझे त्याने ती नाणी उचलली. त्या नाण्यांचवळच एक सोन्याची लहानशी काठी होती. त्याने ती उचलली आणि नाण्यांबरोबरच तीही खिशांत घातली.

पण हे सगळं काय आहे? हे निश्चिप प्राणी कोण आहेत? कांही क्षणांपूर्वी तर ते कांही इथे मळते. ग्रिफिथचा आपल्या डोळ्यांवर विश्वासच बरोना. त्याच्या डोळ्यांसमोर मोहक, लीलेमी पंगाराळांत असलेले छोटेछोटे प्राणी तुरुतुरु इकडेतिकडे हिंडत होते.

ते बाजारांत खरेवी करायला आलेले दिसत होते. ग्रिफिथने आपले डोळे चोळले, आणि आपण त्यांना तस नाही ना हे पाहण्यासाठी त्याने स्वतःला एक लपणरुपीत चिमटा काढून पाहिला.

त्याला सवकाच समजलं की फक्त त्यानेच या अद्भुत प्राण्यांना पाहिलंय. "बहुतेक हे त्या काठीमुळे झालं असचं. मी ती उचलून ठेवली म्हणून आता मला या पन्थांना पाहता येतंय."

त्याने पाहिलं की ते छोटे प्राणी दुकानांतल्या

निरनिराळ्या भाज्या व फळे उचलून घेत होते आणि त्याच्या बदली त्याजागेवर सुवर्णाची नाणी ठेवून पुढे जात होते.

आता त्याच्या लक्षांत आलं. "म्हणजे आपल्या गांवात वस्तू नाहीसा होतात आणि नाणी प्रकट होतात, ती ह्यांच्यामुळे!" तो एका चव्हाळ व्यापारी होता. पन्थांना परंतु असणाऱ्या वस्तूंची त्याने एक चावी बनवली.

दुसऱ्या दिवशी त्याने त्या सगळ्या वस्तू आणून दुकानांत ठेवल्या आणि तो त्यांची वाट बघत बसला. जेव्हा बाजारांतली गर्दी संपली, तेव्हा पन्था तिथे आल्या.

त्या सरळ त्याच्याच दुकानावर झाल्या आणि पन्थांत भरलेल्या वस्तू उचलण्यास लागल्या. जेव्हा त्या गेल्या तेव्हा त्याच्याजवळ सोन्याची दीगभर नाणी जमली. पन्थांना त्याचे दुकान अवबडले, आणि त्या वरचेवर तिथे येऊ लागल्या. लीकरच तो श्रीमंत झाला.

एके दिवशी तो समुद्रकिनार्यावर फिरायला गेला होता. तेव्हा रूर अंतरावर त्याला एक बेट दिसले. पन्था उडत उडत त्या बेटाकडे जातला त्याने पाहिल्या. "त्या तिथेच राहत असतील." त्याच्या पन्थांत आले. "मला ते बेट दिसलंय, कारण या काठीची ती कृपा आहे!"

पन्थांच्याबरोबर आपला व्यापार वाढवण्याची योजना त्याने आंखली. त्यामुळे तो जास्तच धनवंत झाला असता. "त्या बेटावरच मास घेऊन मला गेलं पाहिजे. म्हणजे मला तिथे आणखी बरीच मिन्हाईकि मिळतील. कारण सगळ्यांना कांही वररोज माझ्या शहरांतल्या बाजारांत येणे शक्य नाही. मग मी आणखीनच धनवान होईन."

दुसऱ्याच दिवशी त्याने एक नाव घेतली. त्यांत

निवडक मास भरून तो त्या बेटाकडे निघाला. तिथे पोंजच्यानंतर त्याने आगली नाव निनाव्यावर ओढत आणली, व माल उतरवला. कांही पन्थांनी त्याला पाहिले. आपल्या मा गून बेटावर त्याला पाहून त्या चकित झाल्या. धावतच त्या आपल्या मित्रमेविणींना सांगायला गेल्या.

बहुतेक पन्था या आगंतुकाला मघायला जत्सुकतेने पळत आल्या.

त्या सगळ्यांना पाहून ग्रिफिथ भलताच खूष झाला. "या मा, माझ्या स्नेह्यांनो! तुमच्या सगळ्यांसमोरी मी कितीतरी गोष्टी घेऊन आलो आहे. म्हणजे रोज तुम्हाला आमच्या शहरांत यायचा त्रास नको!"

तोमयंत पन्थाचा प्रमुख तिथे पोहोचला. त्याने ग्रिफिथचे बोलणें ऐकले होते. त्याने त्या पन्थांना म्हटले, "घाबरू नका तुम्ही. हा माणूस आता हावरट झाला आहे. त्याची हाय त्याला नकीच एक दिवस खड्डाचात घालील. पण आपल्याला त्याचा हेतू समजता आहे, असं कांही तुम्ही त्याला जाणवू देऊं नका. बरे कांही तुम्हाला खरेवी करपचं असेल ते करा. आणि त्याला रोज इथे यायचे निमंत्रण बा. हळू हळू आपल्याला सात उलगडा होईल."

पन्थांनी खरेवी करायला सुरवात केली. परत पडलेल्या वस्तू बेतल्या. "उघादेखील पा ह, माय वेळी, वाच रेकाणी!" एका चमकदार डोळ्यांच्या सुंदर परीने वाडिकपणे म्हटले. ती त्याच्या धाडसी वृत्तीवर खूष झाली होती.

ग्रिफिथ परत गेल्यानंतर पन्थांच्या प्रमुखाने त्यांना बोलावले. "जेव्हा तो पुन्हा येईल तेव्हा त्याला विचारून घ्या की या बेटाचा पत्ता त्याला कसा काय लागला? कारण आपले बेट मानवी दृष्टीला दिसत नाही कधी! जर हे रहस्य इतर

चांदोबा



मागलांना समजले आणि त्यांची बर्दळ इथे सुरू झाली, तर आपली शांतता नाहीशी होईल."

दुसऱ्या दिवशी जेव्हा आपला माल घेऊन ग्रिफिथ तिथे आला, तेव्हा पन्थांनी त्याचे प्रेमाने स्वागत केले. त्याच्या अगत्यशील कीतुकापुळे तो अगदी भारावून गेला आणि त्याच्या जाळ्यांत अलगव फसला.

"आज तुमची भाजी अगदी ताजी आहे!" एका छोट्या, देखण्या परीने ग्रिफिथच्या बघत आपली लांबसडक बोटे नाचवीत म्हटले.

"घन्यवाद, छकुने," ग्रिफिथने मनागायून आमार मानले.

त्यावर तिने विचारले, "पण तुम्हाला आमचा ठवाटिकाणा कसा काय सांपडला? मला वाटलं होतं की आम्ही मनुष्यजातीला कधी दिसू शकत नाही."

"त्याचं काय झालं, की एक दिवस तुमच्यापैकी कुणीतरी आपली सोनेरी काठी माझ्या दुकानांत

69

मार्च २०२४



68

चांदोबा

विसरून गेले. तेव्हापासून मला तुम्ही सगळींजम दिसू शकता." तो म्हणाला.

"मला ती काठी पाहता येईल कां हो?" त्या सुकुमारीने विचारले.

ग्रिफिथ तिला नाही थोडाच म्हणणार होता त्याने चटकन आपल्या खाशांतून ती बारीक काठी ग्राह्य काढली. परीने हातांत घेऊन ती उलटसुलट करून बघितली. "आगाई, ही तर त्या डेझीची आहे. कांही दिवसांपूर्वीच ही हत्तली होती आणि त्यानंतर खंडी सांपडली नव्हती." ती म्हणाली.

तिने आपल्या मैत्रिणींना ही गोष्ट सांगितली. त्या सर्वांनी ती छडी पुन्हा भिळयण्यासाठी एक योजना तयार केली.

जेव्हा पुढच्या वेळेला ग्रिफिथ त्या वेढ्याला आला, तेव्हा ती सुद्धा तरुण परी त्याच्याजवळ गेली. तिने त्याला ते संबंध वेढे हिंडवून आपणत्या प्रस्ताव मांडला. ते वेढे रत्नांनी व जडजवाहिराने भरलेले होते. घरांघरांतूनदेखील हिरे, माणके व पाचूनी सज्जावट केलेली होती. ग्रिफिथच्या डोळ्यांतून लोभ स्पष्ट दिसायला लागला. ती सारी अफाट संपत्ती जाता आपल्याला हस्तगत करता येईल अशी स्वप्ने त्याच्या नजरेतमोर तरळू लागली.

"तुम्हाला इथून पाहिजे नितकी संपत्ती फेऊन जाऊ शकता. पण त्याच्या बदली तुम्ही काहीतरी द्यायला हवं हो!" त्या सुंदर परीने मोहक स्वरांत त्याला सांगितलं.

"काय हवं?" भाळलेल्या ग्रिफिथने लगेच प्रस्न केला.

"कांही विशेष फारस नाही" तिने अशी हळू व

मार्च २००४

शांतपणे म्हटलं, "कात तुम्ही मला जी लंछनशी काठी दाखवलीत ना, ती हवीय मला!"

ग्रिफिथ तयार झाला. त्या परीने त्याला एक जागा दाखवली. तिथे निरनिराळ्या रंगांच्या व आकाराच्या रत्नांचे ढीग पडलेले होते. त्याला जेवढे जवाहीर नेला येणे शक्य होते, तेवढे घेऊन त्याने नावेवर ते लादले. तिला त्याने ती काठी दिली आणि तिचा निरोप घेऊन तो घरी परतला.

निचाराग्रिफिथ तो नावेवर जसा चढून बसला आणि गाव त्याने पाण्यांत व्हावारी, तसे त्याच्या नावेतले ढीग हळूहळू कमी होऊ लागले.

ते पाहून तो आश्चर्यचकित झाला, व नंतर विडला आणि त्याने चारी दिशांना नजर फिरवली. पखादी परी जरी दृष्टीस पडली असली, तरी तिला त्याने विचारले असले की हे असं कां होतंय! पण जाता तर ते पण्यांचे वेढेच अदृश्य झाले होते. ग्रिफिथला समजतं की त्या काठीशिवाय त्याला आता त्या पण्या दिसू शकणार नाहीत.

तो खरी परतला, पण त्यानंतर मितफर्द हेवनमध्ये पुन्हा कधीही त्या पण्या आल्या नाहीत.



चानंदोबा

71

मार्च २००४